

e-ISSN-2709-1805

p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 3 (1) 2022

**Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди**

H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

e-ISSN-2709-1805

p-ISSN-2709-1791

Scientific Journal

PROFESSIONAL ART EDUCATION

Volume 3 (1)

2022

Professional Art Education Scientific Journal №3 (1) 2022

EDITOR IN CHIEF

Olha Matvieieva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF

Volodymyr Fomin, Doctor of Pedagogical Sciences, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EXECUTIVE SECRETARY

Ganna Burma, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

EDITORIAL BOARD:

Eva Zhatan, Doctor of Science, Professor, Faculty of Social Sciences, Institute of Pedagogy, University of Gdansk (*Poland*)

Nataliya Bugaets, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Mariya Kalashnik, Doctor of Arts, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetyana Panyok, Candidate of Art History, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Fine Arts Department, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Luydma Peretyaga, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Iryna Poluboyaryna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky (*Ukraine*)

Alla Rastrigina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (*Ukraine*)

Tetyana Smirnova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv National University of Arts named after I.P. Kotlyarevsky (*Ukraine*)

Alla Sokolova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Viktoriya Tusheva, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (*Ukraine*)

Founders: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Department of Theory and Methods of Art Education

Publisher: H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
street Alchevskykh 29, Kharkiv, Ukraine

Editorial office address:
lane Faninsky, 3, room 409, Kharkiv, Ukraine, 61166

Contact Information:

phone: +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91

email: admin@arteducation.pro

site: <https://arteducation.pro>

State registration / Certificate of the journal
KB 24623-14563P from 26.11.2020

Certified by order of the Ministry of Education and Science of Ukraine

Approved by Academic Council
H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
protocol №3 from 20.04.2022

Signed for publication on
April 21, 2021

Format 60x84 1/8.
Price is negotiable.
Circulation 300 copies

International representation and indexing of the journal:

Professional Art Education

Науковий журнал

№3 (1) 2022

Головний редактор: *Матвеева О.О.*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Заступник головного редактора: *Фомін В.В.*, доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Відповідальний секретар: *Бурма Г.В.*, кандидат педагогічних наук, доцент Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Редакційна колегія:

Бугаєць Н.А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хореографії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Жатан Єва, доктор наук, професор факультету соціальних наук Інституту педагогіки Гданського університету (Польща)

Калашиник М.П., доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри інструментальної підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Перетяга Л.Є., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Паньок Т.В., доктор педагогічних наук, кандидат мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Полубоярина І.І., доктор педагогічних наук, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Растрюгіна А.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри вокально-хорових дисциплін та методики музичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (Україна)

Смирнова Т.А., доктор педагогічних наук, професор кафедри хорового диригування Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського (Україна)

Соколова А.В., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Тушева В.В., доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (Україна)

Засновники: кафедра теорії і методики мистецької освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ 24623-14563Р від 26.11.2020

Видавець:

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди;
вул. Алчевських 29, м. Харків, Україна

Атестовано наказом Міністерства освіти і науки України

Адреса редакції:

пров. Фанінський, 3, к.409,
м. Харків, Україна, 61166

Затверджено та рекомендовано Вченою Радою ХНПУ імені Г.С. Сковороди
протокол №3 від 20.04.2022 року

Контактна інформація:

тел. +38 (098) 200-81-91;
+38 (066) 200-81-91

email admin@arteducation.pro
сайт <https://arteducation.pro>

Підписано до друку редакційно-видавничою радою ХНПУ імені Г.С.Сковороди
21 квітня 2022 року

Формат 60x84 1/8. Ум.-друк. арк. 3,4. Обл.-вид. арк.5,21. Наклад 300 прим. Ціна договірна

Міжнародна представленість та індексація журналу:

ЗМІСТ

<i>Алла Соколова</i> ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	6
<i>Alla Sokolova</i> INTERACTIVE FORMS AND METHODS OF DISTANCE EDUCATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS	16
<i>Мирослава Вовк</i> ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФІЛОЛОГА-ФОЛЬКЛОРИСТА: АНДРАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ	17
<i>Myroslava Vovk</i> IPROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE PHILOLOGIST-FOLKLORIST: AN ANDRAGOGICAL PERSPECTIVE.....	25
<i>Олександр Дем'янчук</i> ЖИТТЄТВОРЧІСТЬ МИХАЙЛА ВЕРИКІВСЬКОГО: КОМПОЗИТОРСЬКА ІНДИВІДУАЛЬ- НІСТЬ, ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ТА СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ	26
<i>Oleksandr Demjanchuk</i> LIFE-CREATIVITY OF MYKHAIL VERIKIVSKY: COMPOSER'S INDIVIDUALITY, IDEOLOGICAL AND AESTHETIC FEATURES AND STYLISTIC PECULIARITIES	32
<i>Оксана Комаровська</i> <i>Наталія Миропольська</i> ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ	33
<i>Oksana Komarovska</i> <i>Natalia Myropolska</i> TO THE PROBLEM OF TEACHER TRAINING IN THE MODERN DIMENSION OF ART EDUCATION	42

УДК 378.147:[37.011.3-051:78]
DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.01

© Соколова Алла Вікторівна

доктор педагогічних наук, завідувач кафедри теорії і методики мистецької освіти та вокально-хорової підготовки вчителя ХНПУ імені Г.С. Сковороди, Харків, Україна
email: a.sokolova.a2017@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0284-7320>

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ І МЕТОДИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті визначено інтерактивні форми і методи дистанційної освіти з урахуванням специфіки підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності через упровадження навчальних електронних курсів, мультимедійного програмно-методичного забезпечення, використання аудіо-відео матеріалів, телевізійних навчальних програм тощо. Розкрито теоретичні й практичні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання на платформі Moodle. Доведено, що специфіка фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі організації дистанційного навчання потребує нових розробок програмно-педагогічних систем і програмних засобів. Визначено певні педагогічні умови, серед яких: наявність чіткого цілепокладання викладачів та студентів; комп'ютеризація навчального процесу з фахових музичних дисциплін; опанування технологіями і засобами дистанційного навчання з урахуванням специфіки музичної освіти; акцентування уваги на вибір змісту навчально-методичного матеріалу для дистанційного навчання й створення сприятливого інформаційно-методичного середовища; застосування мережових технологій дистанційного навчання як середовища взаємодії суб'єктів музично-педагогічної взаємодії. Наведено переваги й недоліки організації освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання. Представлено рекомендації щодо використання ефективних технологій організації дистанційної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: освіта, фахова підготовка, дистанційне навчання, вчитель, музичне мистецтво, інтерактивність.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю пошуку нових інтерактивних форм і методів організації дистанційного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва, як необхідної складової професійної фахової підготовки в умовах сьогодення. Від ефективності освітнього процесу значно залежить загальнокультурний рівень майбутніх фахівців з музичного мистецтва, які здатні оволодіти сучасним педагогічним інструментарієм, спираючись як на засвоєний зміст основних навчальних курсів, так і за допомогою вмінь самостійного пошуку інформації для сприймання, аналізу та структурування потрібного навчального матеріалу.

Слід зазначити, що чинні нормативні документи (Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Національна стратегія розвит-

ку освіти в Україні, Концепція розвитку педагогічної освіти та ін.) наголошують на нагальності трансформації професійної підготовки педагогів для нової української школи. Це, передусім, потребує гуманізації освітнього простору, зміщення акценту на процесуальність замість декларативності, знаходження нових шляхів реалізації суспільних потреб через використання сучасних форм і методів організації освітнього процесу підростаючого покоління.

Водночас, враховуючи стан війни, в якому перебуває Україна та епідеміологічну ситуацію, пов'язану з COVID-19, пріоритет надається дистанційній формі навчання. Виходячи з цього обрана тема є своєчасною й необхідною, оскільки специфіка підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності у таких умовах має ґрунтуватися на засадах нової формації з використанням інструментарію сучасних інноваційних, інтерактивних технологій, де дистанцій-

ному навчанню відводиться одне з першочергових місць.

Це обумовлюється й рядом суперечностей: між розумінням необхідності підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до професійної діяльності в умовах дистанційного навчання та недостатністю висвітлення сучасних освітніх технологій здійснення такої освітньої роботи; між прагненням використовувати нові інтерактивні, інформаційні технології навчання й виховання та відсутністю спеціальних розробок, які були б адаптовані саме до змісту дистанційної підготовки студентів мистецького профілю. Отже, вищезазначені аспекти, а також окреслені суперечності й обумовили вибір теми нашого дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Особливості професійної підготовки майбутніх педагогів мистецьких спеціальностей висвітлено в різних напрямках. Так, сутність дистанційного навчання у ВНЗ окреслено в працях Ю. Овод (2015), Н. Гребеннікова (2019), де акцентується увага на ефективності реалізації принципово нових форм і методів навчання із застосуванням комплексу інтерактивних технологій. Основні наукові підходи до якісного застосування змішаного та дистанційного навчання в умовах ВНЗ висвітлено в роботах С. Мартиненко (2020), А. Олешко (2021), О. Ровнягіна (2021), В. Годз (2021). Дидактичні принципи, методи й засоби взаємодії учасників освітнього процесу в умовах дистанційного навчання висвітлено в наукових розвідках Ю. Нефьодової (2019), О. Вожегової (2020).

Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів на засадах вивчення мистецьких дисциплін розкриваються в працях Л. Масол (2020), О. Отич (2016), О. Рудницької (2018) та ін. Поряд із цим використання інтерактивних технологій в процесі дистанційної освіти учнів частково розглянуто науковцями О. Матюшенко (2010), Н. Міськовою (2017) О. Никон (2020), М. Ковлевою (2020) та ін.

Незважаючи на значну кількість наукових праць проблема пошуку ефективних форм і методів дистанційної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва залишається невизначеною, що змушує конкретизувати певний досвід, проаналізувати творчий підхід різних науковців до визначення даної проблеми, представити ефективні інтерактивні технології організації дистанційного навчання здобувачів вищої освіти, зокрема музично-педагогічної спеціалізації. Актуальність дослідження окресленої проблеми посилюється і тими умовами, у яких відбувається

освітній процес у багатьох закладах вищої освіти у зв'язку з війною.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті полягає у пошуку, аналізі та висвітленні ефективних інтерактивних форм організації дистанційної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання набуває поширення з середини ХХ ст., і, як визначається у довідниковій літературі, виникає воно спочатку як форма організації навчального процесу, як навчання на відстані, коли викладач і студент розділені простором і часом. Дистанційне навчання передбачає самостійне опанування навчальних курсів згідно з програмами і планами, виконання контрольних завдань (Організація дистанційного навчання в школі, 2020, с.14). Це первинне визначення значно змінило свою сутність з настанням ери Інтернету. Сьогодні дистанційне навчання є «навчанням за допомогою комп'ютерних телекомунікаційних мереж», тож його головною технологічною основою є комп'ютер та ІКТ (Варнавська, 2021).

У довідниковій літературі зазначається, що дистанційне навчання отримує все більш широке розповсюдження в зв'язку з інтернаціоналізацією освіти та вдосконаленням технологій навчання: воно дозволяє отримати якісну освіту за меншу плату, а також загальновизнані сертифікати про освіту незалежно від місця проживання учнів (студентів) (Вишнівський та ін., 2014). У сучасних нормативних документах, зокрема Законі України «Про вищу освіту» (2014), дистанційне навчання розглядається як складник формальної, неформальної та інформальної освіти будь-якого спрямування.

Водночас науковці зауважують, що дистанційне навчання надає людям з віддалених міст, знаходячись у різному стані (не окуповані й окуповані території, внутрішньо або зовнішньо переміщені) пройти навчання у найкращих вишах України, по-друге, відкриває шанси для працюючих студентів, по-третє, такий формат є гарною опцією для громадян будь-якого віку навчатися неперервно. Додаємо до цього зауваження, що саме дистанційне навчання є зараз оптимальним способом втілення в життя гасла «освіта впродовж життя», з одного боку, а з іншого – під час війни в Україні, соціально-економічної нестабільності, поширення епідеміологічної ситуації, дистанційне навчання слугує запорукою швидкого оновлення й модернізації вже набутих знань та залучення майбутніх учителів музики до найсучасніших на-

укових, науково-методичних досягнень і до світового культурного поступу.

Зазначимо, що новітні інформаційні та інформаційно-комунікаційні технології, як складники дистанційного навчання, сьогодні широко й ефективно використовуються з метою реалізації різноманітних дидактичних завдань, дозволяють здійснювати індивідуалізацію та диференціацію процесу навчання, підвищують мотивацію навчальної діяльності студентів та рівень засвоєння знань. Водночас, цей процес потребує розробки й адаптації програмно-педагогічних систем і педагогічних програмних засобів до специфіки фахової підготовки майбутніх учителів тієї чи іншої предметної спеціалізації (Проворова, 2016, с. 84).

До недоліків дистанційного навчання можна віднести:

- стандартизацію й стереотипність у перенесенні різновидів друкованих навчальних джерел в електронний комп'ютерний формат, надмірну «теоретизацію» практичних знань;
- вузькість і однобічність викладу навчальної інформації в обсязі дидактичної частини конкретної дисципліни, що закладається змістом педагогічного програмного засобу поза врахування можливостей мультимедійного способу представлення й засвоєння знань;
- панування комп'ютерного механізму в організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, що передбачає набір конкретних, найчастіше стандартних (тобто стереотипних) дій у межах заздалегідь визначено алгоритму; при цьому стереотипний підхід до розгортання розумових процесів значно гальмує творчий розвиток студентів;
- відсутність універсальності в організації й презентації навчального матеріалу, єдиного педагогічного програмного забезпечення в освітньому просторі як на рівні університету, так і на рівні освітньої галузі;
- обмеженість у запровадженні «живого», інтонаційно забарвленого, з притаманним йому комплексом невербальних впливів спілкування й педагогічної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання.

До переваг дистанційного навчання відносять:

- ефективність електронних курсів лекцій з педагогічної дисципліни та слайд-шоу (слайдові презентації) до кожної лекційної теми;
- використання електронних підручників як «навігатору» викладача з освітніми сайтами пе-

дагогічного, науково-педагогічного спрямування;

- систематизацію електронних довідників, сучасних глосаріїв, завдань для самостійної роботи різних видів за темами, модулями;
- організацію тематичного (модульного) й підсумкового (за наслідками вивчення всього навчального курсу) комп'ютерного тестування;
- інформатизацію змісту навчання (методичні матеріали, статті, наукові конференції) з метою сумісної комунікації педагога та студента.

Необхідність модернізації вищої освіти в Україні та прагнення вищої школи відповідати європейським освітнім стандартам зумовлює використання інноваційних методик, мобільних і динамічних форм навчання до яких належить і дистанційне навчання, яке довело свою ефективність у процесі підготовки фахівців з різних галузей, зокрема і представників творчих професій. Однак з огляду на специфікацію музики як найбільш абстрактного з мистецтв, а музичних дисциплін як дисциплін переважно практичної спрямованості, можливість включення або повного переходу студентів-музикантів на дистанційне навчання у вищій школі видається проблемним і неоднозначним.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика вчителя музичного мистецтва включає компетентність випускника педагогічного вишу щодо застосування технології дистанційного навчання у власній професійній діяльності. Це передбачає, на наш погляд, не лише впровадження в навчальний процес ВНЗ дистанційних курсів, опановуючи які студент залишається пасивним учасником, але й активне залучення студентів до розробки та оформлення змісту відповідних курсів, створення їхніх окремих елементів. Відомості щодо такого підходу не набули достатнього оприлюднення в науковій літературі.

Дистанційне навчання повинно бути спрямовано на забезпечення достатнього та середнього рівня підготовки студентів до професійної діяльності. Основні складові технології дистанційного навчання у педагогічній практиці повинні відповідати умовам, щодо отримання нових знань, завдяки активному залученню інтерактивних методів (Демида, 2011, с. 100).

Студенти старших курсів можуть активно поєднувати елементи технології дистанційного навчання у власній навчальній діяльності, підтримувати тематичні обговорення в умовах форуму та чату, використовувати мережеві професійні групи та роботу в них. Однак, протягом навчання

у ВНЗ студенти не залучаються до створення, розробки або наповнення персонального викладацького веб-ресурсу, отже, не можуть бути готові до професійної діяльності на високому рівні.

Для забезпечення ефективності процесу формування готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання нами були визначені певні педагогічні умови, зокрема: наявність чіткого цілепокладання викладачів та студентів; комп'ютеризація навчального процесу з фахових музичних дисциплін; упровадження засобів дистанційного навчання в процес фахової музичної підготовки; опанування майбутніми вчителями музичного мистецтва технологій і засобів дистанційного навчання; ретельний добір змісту навчально-методичного матеріалу для дистанційного навчання й створення сприятливого інформаційно-методичного середовища; застосування мережевих технологій дистанційного навчання як середовища взаємодії професорсько-викладацького складу кафедри музичного мистецтва та студентів.

Сьогодні застосування дистанційного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва значною мірою залежить від рівня підготовленості викладачів до реалізації дистанційного навчання, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, а також від готовності студентів навчатися в умовах дистанційної освіти. Саме від якісного опанування майбутніми педагогами дистанційними технологіями під час навчання в педагогічних навчальних закладах залежить ефективність як дистанційного навчання, так і процесу професійної підготовки вчителів (Проворова, 2016, с. 86).

Для належного формування творчої самостійності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі дистанційної освіти необхідно створити відповідні педагогічні умови. На думку В. Шульгіної, на розвиток творчої самостійності благотворно впливають багато факторів. Творчість, як й інші види музичної діяльності, передбачає «достатній рівень розвитку основних музичних здібностей» (Шульгіна, 2011, с. 36-37). Під педагогічними умовами формування творчої самостійності майбутніх учителів музики у процесі дистанційного навчання ми розуміємо такі спеціально створені умови, які необхідні й достатні для забезпечення розвитку виконавської майстерності та особистісних якостей, важливих у майбутній професійній діяльності. Створення їх полягає як у підготовці студента до цієї діяльності, так і в забезпеченні не-

обхідного середовища впродовж навчання у вузі, а саме: стимулювання інтелектуальної та емоційної сфери студента, розвиток потреби у самовираженні, інтересу до майбутньої професії і до музично-інструментального, вокального виконавства, посилення творчої активності, зростання творчого потенціалу студентів, стимулювання потреби та прагнення особистості до самореалізації в музично-педагогічній діяльності (Жевакіна, 2009). Критеріями готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до дистанційного навчання можуть бути наступні:

- вміння поставити перед собою певну творчу і педагогічну задачу, а також знайти шляхи її реалізації;
- вміння провести педагогічний аналіз власного виконання і дати йому оцінку;
- вміння показати прийоми, що допомагають усунути недоліки виконання;
- постійна потреба в збагаченні свого музичного досвіду;
- розширення наявних знань, накопичення різноманітного музичного репертуару;
- прагнення до творчого пошуку вирішення художніх завдань.

Слід зазначити, що дистанційне навчання передбачає самостійну роботу студента, яка виявляється у прагненні до постійного самовдосконалення, самостійного одержання знань з різноманітних джерел з метою використання їх у подальшій науково-практичній діяльності та для вирішення інтелектуальних завдань. Така самостійність спрямована на створення кінцевого творчого продукту внаслідок сформованої мотивації, професійних умінь і навичок, організаційно-пізнавальних умінь і здійснюється на підставі пізнавального інтересу як рушійної сили пізнавальної діяльності.

Підсумовуючи вище сказане, хочемо наголосити на тому, що готовність вчителя музичного мистецтва до професійної діяльності передбачає наявність таких якостей, як творча самостійність та інтелектуальна активність. Творча самостійність та інтелектуальна активність займають провідне місце в комплексі музично-педагогічних здібностей і являють собою специфічний вид діяльності, коли загальні якості мислення виявляються в поєднанні зі спеціальними музичними здібностями. Звідси інтерактивні методи дистанційного навчання повинні відповідати певним вимогам такої підготовки.

Знання цих особливостей сприятиме підви-

щенню ефективності педагогічної освіти, оскільки саме здатність самостійно здобувати нові знання, готовність до постійного підвищення освітнього рівня, реалізації особистісного потенціалу становлять зміст персональної компетенції фахівця.

Цікаві матеріали з приводу особливостей розробки тестових завдань та тестів у системі управління навчальними матеріалами Moodle аналізують київські вчені (колектив науковців під керівництвом В. Сергієнка) (Сергієнко, 2011). Розмаїття варіантів подачі тестових завдань та тестів докорінним чином змінили уявлення викладачів-практиків щодо потенціальних можливостей електронного автоматизованого контролю знань. Науковці підкреслюють, що працюючи в таких умовах, студент є активним суб'єктом конструювання власної системи знань та способів їх засвоєння. Змінюється і роль викладача з лектора на тьютора й фасилітатора, який засобами дистанційного середовища може ефективно мотивувати й підтримувати своїх підопічних, спрямовувати їх пізнавальні зусилля, оцінювати й коригувати знання студентів тощо.

Відповідно до положень суспільного конструктивізму, що перебуває в основі ідеології дистанційного навчання, знання засвоюються ефективніше, якщо студенти залучені до процесу їх конструювання та здійснюють цей процес у співпраці. У зв'язку з цим, сучасним інструментом досягнення часткових цілей фахової підготовки можуть бути соціальні мережі – веб-сервіси, які дають можливість користувачам, – студентам та викладачам, – створювати публічний або частково публічний профіль; створювати список його користувачів і відвідувачів; управляти списком контактів, переглядати списки контактів інших користувачів; оперативно передавати актуальну навчальну інформацію й робити в разі потреби нагадування тощо.

У деяких соціальних мережах (facebook.com, twitter.com, youtube.com, instagram.com та інші) присутній великий вибір додатків, які можна застосувати з навчальною метою. Можливість постійної взаємодії студентів і викладачів у дистанційному форматі як у синхронному, так і асинхронному режимах, забезпечує безперервність та інтерактивність освітнього процесу. Студенти та викладачі спроможні без спеціальної підготовки самостійно створювати навчальний контент, використовувати мультимедійні та медіа-ресурси, послуговуватися посиланнями на актуальні веб-ресурси, поширювати його серед інших ко-

ристувачів. Віртуальна група (клас), створена в соціальній мережі чи на спеціальних хостингах, може бути доступна для суб'єктів навчального процесу в будь-якому місці й у будь-який час (Андреева & Кухаренко, 2013).

Українці цінним є досвід використання в процесі фахового навчання майбутніх учителів музики інтерактивного відео, яке може застосовуватися й поширюватися засобами дистанційного навчання. Поряд із незаперечними перевагами, властивими звичайному навчальному відео, такими, як умотивування й залучення, поєднання зображення й звуку, реалістичність, можливість показу процесів у динаміці, існують й незручності. Найбільш характерними з них є пасивність у сприйнятті, лінійна послідовність отримання доступу до інформації, неадекватність кількості інформації та швидкості її представлення рівню підготовленості студентів (Стеценко, 2007, с. 25).

Освітній процес у вищій школі повинен бути максимально диференційованим щодо потреб студентів, саме тому привабливим і перспективним напрямком вбачається створення інтерактивних навчальних відеофільмів, тобто фільмів, у яких глядач на певних, заздалегідь визначених етапах перегляду може обрати продовження сюжету.

Таким чином, використання інтерактивних методів в дистанційному навчанні можуть значно підвищити ефективність фахової підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва.

Одна з найважливіших форм навчальних занять є онлайн-лекція. Шкільна лекція – така форма навчання, за якою вчитель, викладаючи навчальний матеріал, допомагає учням сформулювати проблеми; опанувати логіку пізнання; зробити власні відкриття (Нефьодова, 2019). За умов застосування інформаційних і телекомунікаційних технологій загальні вимоги до лекції зберігаються. Лекції при дистанційному навчанні можуть проводитися в реальному і нереальному часі, фронтально й індивідуально. Доцільним є проведення «електронних лекцій». Під електронними лекціями прийнято розуміти набір навчальних матеріалів в електронному вигляді, що включає текст лекцій, демонстраційний матеріал, додаткові відомості з теми лекції та ін., оформлені у вигляді окремих файлів.

Електронні лекції мають свої особливості, які відрізняють їх від традиційних: чітко структурований зміст; блокова схема побудови матеріалу; розвинена гіпертекстова структура; використання додаткових прийомів викладу матеріалу (звук,

анімація, графіка). Електронна копія друкованого тексту лекції є однією з примітивних варіантів електронних лекцій. Єдина перевага електронних копій – простота складання. У виняткових випадках електронні копії можуть частково замінити повноцінні електронні лекції.

Створити електронну лекцію під силу кожному вчителю – достатньо сканованого теоретичного матеріалу, розміщеного у певній послідовності та пов'язаного гіперпосиланнями – лекція готова!

Надавати допомогу в самостійному опануванні навчальним матеріалом та керувати роботою учнів допомагають учителям консультації. Вони можуть бути індивідуальні й групові. Консультації із застосуванням засобів інформаційних та телекомунікаційних технологій: телефону, електронної пошти, ICQ, Skype, відео- й телеконференцій.

При викладанні всіх навчальних дисциплін після опрацювання певної навчальної теми широко використовують семінари – дискусію з розглянутої тематики. Недолік традиційних семінарських занять полягає в пасивності слухачів, створення видимості активності шляхом попереднього розподілу питань і виступів, відсутність справді творчої дискусії. Семінари за умов застосування інформаційних та телекомунікаційних технологій можуть проводитися за допомогою комп'ютерних відео- й телеконференцій.

Звісно. Семінари можуть проходити у нерезальному масштабі часу (off-line) і при цьому вчитель може оцінити активність кожного слухача. Якщо конференція не модерується (не керується), то кожен учасник бачить на екрані всі тексти питань і відповідей інших учасників семінару.

Форум – найпоширеніша форма спілкування викладача й учнів у дистанційному навчанні. Форум може бути присвячений будь-якій проблемі або темі. Модератор форуму (мережевий викладач) реалізує дискусію чи обговорення, стимулюючи питаннями, повідомленнями, новою цікавою інформацією. Програмне забезпечення форумів дозволяє приєднати різні файли певного розміру. Кілька форумів можна об'єднати в один великий. Наприклад, під час роботи малої групи студентів над проектом, створюються форуми для кожної окремої групи з метою спілкування під час проведення дослідження над вирішенням поставленого для даної групи завдання, потім – обговорення загальної проблеми проекту усіма учасниками навчального процесу (веб-конференція). Для майбутніх учителів музичного мистецтва така форма

ефективно зарекомендувала себе під час занять з хорового класу, коли організуються окремі групи за вокальною партією, а потім об'єднуються для художньо-естетичного виконання хорового твору.

Ще один вид спілкування користувачів мережі в режимі реального часу є чат. Існує кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-відео-чат. У залежності від певної ситуації, наприклад спілкування з іноземними студентами, така форма ефективніше допомагає знайти взаєморозуміння під час проведення занять. Окрім цього, це реальна можливість мовної практики, яка проводиться у рамках запропонованої для дискусії проблеми, сумісної проектної діяльності, обміну інформацією.

Для організації дослідницької діяльності учнів в мережі Інтернет використовують веб-квести. Квести створюються для того, щоб навчитися використовувати отриману інформацію з практичною метою. Дана технологія сприяє розвитку критичного мислення, аналізу, синтезу і оцінки інформації. Робота з веб-квестами може бути запропонована і як домашнє завдання для учнів, які цікавляться предметом, її можна провести в класі за наявності здвоєних уроків. Реальне розміщення веб-квестів в мережі у вигляді веб-сайтів, створених самими дітьми, дозволяє значно підвищити мотивацію учнів та досягнення кращих навчальних результатів. Кожен учасник вебінару виконує свою роль, яка визначає інтерфейс віртуального класу і право на використання функцій, що може передаватися іншим учасникам.

Розширення можливостей учителя при застосуванні дистанційного навчання підсилює мотивацію навчання учнів. За допомогою дистанційної форми навчання можна брати участь у міжнародних Інтернет-проектах, проводити шкільну дослідницьку діяльність, бути активними учасниками Інтернет-олімпіад, творчих конкурсів.

Така форма сприяє використанню Інтернет-ресурсів, створенню власних мультимедійних презентацій, використанню інформаційно-комунікаційних технологій у позаурочний час. Використання інформаційно-комунікаційних технологій з елементами дистанційного навчання в освітньому процесі на уроці і в позаурочній діяльності з'явилося завдяки поширенню в педагогічному середовищі варіативних моделей проведення занять: по-перше, проведення уроку гуманітарного циклу з використанням навчальних мультимедійних курсів, по-друге, проведення уроку з застосуванням навчальних ресурсів мережі

Інтернет. Виходячи з цього, можна індивідуально записатися на курс та навчатись дистанційно за методикою відповідного навчального центру.

Зазначимо, що в умовах сьогодення дистанційно-очна форма освіти допомагає здобувачам вищої мистецької освіти ефективніше набути певних професійних компетентностей, оскільки органічно поєднуються теоретичні (дистанційно) та індивідуально-практичні (очно) види занять. Завдяки поширенню інформаційно-комунікаційних технологій, використанню їх засобів (SMART-дошка, навчальні електронні курси, мультимедійне програмно-методичне забезпечення, використання аудіо-відео матеріалів, телевізійних навчальних програм, Інтернету), можна значно поліпшити освітній процес у вузах.

З метою вдосконалення рівня підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва засобами інтерактивних методів до використання технології дистанційного навчання нами було розроблено комплекс теоретико-методологічних завдань. Їх сутність полягала в удосконаленні елементів технології дистанційного навчання на основі персонального університетського веб-ресурсу (Moodle). Основними теоретико-методологічними завданнями з використанням інтерактивних методів дистанційного навчання майбутніх учителів музичного мистецтва стали: засвоєння матеріалів електронної лекції, перегляд презентації або відео за різними питаннями лекційного курсу, прослуховування лекцій на певні теми провідних викладачів інших університетів, що є у відкритому доступі в мережі Інтернет, аналіз фрагментів відкритих занять провідних викладачів музичного мистецтва, що є в записках, прослуховування музичних творів, перегляд художніх творів або їх фрагменти (за гіперпосиланнями), відповіді на запитання для рефлексії після кожної частини лекції, виконання практичних та творчих завдань, надіславши відповіді викладачеві в електронному вигляді, перевірка своїх знань, розв'язавши тестові завдання різних рівнів складності.

Отже, засвоєння технології дистанційного навчання має бути необхідною складовою освітнього процесу у ЗВО, особливо під час воєнних дій, що відбуваються на теренах України. На наш погляд, формування готовності майбутніх вчителів музичного мистецтва до використання технології дистанційного навчання відбуватиметься ефективніше за умови активного впровадження дистанційних курсів з музичних дисциплін у на-

вчальний процес та залучення студентів до розробки і оформлення змісту дистанційних курсів.

Висновки. Таким чином, у процесі дослідження висвітлено роль і місце дистанційного навчання в змісті фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наголошено, що інтерактивні форми і методи в процесі дистанційної освіти здатні забезпечити достатній рівень підготовки студентів.

Водночас, для студентів, здобувачів мистецьких спеціалізацій, оптимальною є змішана очно-дистанційна форма, яка дозволяє отримувати теоретичні знання «на відстані», а індивідуально-практичні (заняття з вокалу, основного інструменту, диригування тощо) завдяки безпосередньому (очному) контакту між викладачем та студентом. Інтерактивні технології в умовах дистанційної освіти здатні значно поліпшити процес фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва завдяки створенню навчальних відеофільмів, електронних лекцій, онлайн-форм семінарських занять тощо.

Формами дистанційної роботи вважають онлайн форуми, чати, бесіди, віртуальні групи. Засобами інформаційно-комунікаційних технологій можуть виступати SMART-дошки, навчальні електронні курси, мультимедійні програмно-методичні ресурси (аудіо-відео матеріали, телевізійні навчальні програми), месенджери (Viber, WhatsApp, Telegram, Zoom, Meet тощо), соціальні мережі (Facebook, Instagram, Twitter), офісні програми (Office 365), хмарні сервери Microsoft, Google) для сумісного використання й редагування тексту документів, файлів; розробки питань для тестування, анкетування тощо.

Припущено, що оптимальними для організації освітнього процесу вважаються спеціально розроблені системи управління навчанням чи віртуальним навчальним середовищем. Серед них особливої уваги заслуговують платформи Moodle та Microsoft Teams, які мають широкий набір інструментів для освітньої взаємодії вчителя, учнів та адміністрації закладу освіти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в аналізі практичного застосування інтерактивних методів дистанційної освіти з урахуванням різного ступеня довузівської підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва. Перспективними є й питання вивчення європейського досвіду організації дистанційного навчання студентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2020). The Formation of Future Music Art Teacher`s Methodological Competence in the Process of Pedagogical Practice. *Professional Art Education*, 1(1), 43–49. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.07>

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master`s Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02>

Martynenko, S. (2020). Забезпечення якості університетської освіти в умовах змішаного та дистанційного навчання. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (4), 7-13. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.1>

Oleshko, A., Rovnyagin, A. and Godz, V. (2021), Improving distance learning in the context of pandemic restrictions in higher education. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 1. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.1.3>

Варнавська, Л. (2021). Комп'ютерні технології та їх застосування у підготовці та проведенні уроків музичного мистецтва в загальноосвітній школі. *Inter Conf*, (48). <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/10844>

Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Льїн О.О. (2014). Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. ДУТ. https://md.lvduvs.edu.ua/files_admin/doc_pdf/Book_Moodle_2014_Vushnivsky.pdf

Вожегова, О. В. (2020). Організація самостійної роботи студентів у процесі дистанційного навчання. *Магістерська робота*, 103. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4051>

Гребеннікова, Н. В. (2019). Принципи дистанційної освіти. *Дослідження проблем гуманітарних наук*. Київський національний університет технологій та дизайну. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14952/1/DPGN2019_P043-048.pdf

Деміда, Б. (2011). Системи дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*, (694), 98–107.

Жевакіна, Н. (2009). Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті [Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04, Луганський національний університет]. <https://dspace.lgpu.org/xmlui/handle/123456789/2973>

Масол, Л. М. (2020). Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». *Мистецтво та освіта*, №2 (96). <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-2-9>

Матюшенко, О. (2010). Інтерактивні методи навчання на уроках музики. *Мистецтво та освіта*, (3), 22-24.

Міськова, Н. М. (2017). Використання інтерактивних технологій навчання на уроках музики в початковій школі. *Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ*, (1), 107-112.

Нефьодова, Ю. (2019). Дистанційне навчання: взаємодія «викладач–студент». *Збірник наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса*, 86–87. <https://jpvvs.donnu.edu.ua/article/view/7230>

Никон, О., Ковлева, М. (2020). Формування професійних компетенцій студентів-магістрантів музичного мистецтва засобами інтерактивного навчання. *New pedagogical thought*, 101(1), 129-132.

Овод, Ю. В. (2015). Сутність та зміст дистанційного навчання у підготовці майбутніх соціальних педагогів. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*, (24), 117-126.

Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. (2020, травень). Міністер-

ство освіти і науки України. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf>

Про вищу освіту, Закон України № 1556-VII (2014) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Проворова, Є. (2016). Використання мережевих і мультимедійних технологій у методичній підготовці майбутнього вчителя музики на засадах праксеологічного підходу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2(76), 80–89.

Сергієнко, В. (2011). Методичні рекомендації по створенню тестових завдань та тестів у системі управління навчальними матеріалами MOODLE. НПУ ім. М. П. Драгоманова. <https://vfranchuk.fi.npu.edu.ua/images/files/statty/47.pdf>

Слабоуз, В. (2016). Дистанционное обучение: опыт ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет». *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 2(76), 89–94.

Стеценко, Г. (2007). Освітні веб-ресурси та їх класифікація. *Комп'ютер в школі та сім'ї*, 6(62), 23–26.

Шульгіна, В. (2011). Організація продуктивної музичної діяльності молодших школярів у групах продовженого дня. *Музика в школі*, 10, 36–40.

REFERENCES

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2020). The Formation of Future Music Art Teacher`s Methodological Competence in the Process of Pedagogical Practice. *Professional Art Education*, 1(1), 43–49. <https://doi.org/10.34142/27091805.2020.1.01.07> [in Ukrainian]

Bezemchuk, L., & Fomin, V. (2021). Formation of Integration and Pedagogical Skills of the Future Teacher of Music Art in the Conditions Master`s Degree. *Professional Art Education*, 2(1), 12–19. <https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.01.02> [in Ukrainian]

Demyda, B. (2011). Systemy dystantsiynoho navchannya: ohlyad, analiz, vybir [Distance learning systems: review, analysis, selection]. *Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnik»*, (694), 98–107.

Hryebnyennikova, N. V. (2019). Pryntsypy dystantsiynoyi osvity [Principles of distance education]. *Doslidzhennya problem humanitarnykh nauk. Kyiviv's'kyi natsional'nyy universytet tekhnolohiy ta dyzaynu*. https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/14952/1/DPGN2019_P043-048.pdf [in Ukrainian]

Martynenko, S. (2020). Zabezpechennya yakosti universytet-s'koyi osvity v umovakh zmishanoho ta dystantsiynoho navchannya [The use of interactive learning technologies in music lessons in primary school]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, (4), 7-13. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.1> [in Ukrainian]

Masol, L. M. (2020). Intehratyvni tekhnolohiyi formuvannya predmetnykh kompetentnostey uchniv pochatkovykh klasiv u protsesi navchannya intehrovanoho kursu «Mystetstvo» [Integrative technologies for the formation of subject competencies of primary school students in the process of teaching the integrated course «Art»]. *Mystetstvo ta osvita*, №2 (96). <https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-2-2-9> [in Ukrainian]

Matyushenko, O. (2010). Interaktyvni metody navchannya na urokakh muzyky [Interactive learning methods in music lessons]. *Mystetstvo ta osvita*, (3), 22-24. [in Ukrainian]

Mis'kova, N. M. (2017). Vykorystannya interaktyvnykh tekhnolohiy navchannya na urokakh muzyky v pochatkoviy shkoli [The use of interactive learning technologies in music lessons in primary school]. *Psykholoho-pedahohichni osnovy humanizatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu v shkoli ta VNZ*, (1), 107-112. [in Ukrainian]

Nefodova, YU. O. (2019). Dystantsiynе navchannya: vzayemodiya «vykladach–student» [Distance learning: «teacher-student» interaction]. *Zbirnyky naukovykh prats' profesors'ko-vykladats'koho skladu DonNU imeni Vasylya Stusa.*, 86-87. <https://jpps.donnu.edu.ua/article/view/7230> [in Ukrainian]

Nykon, O., Kovleva, M. (2020). Formuvannya profesiynykh kompetentsiy studentiv-mahistrantiv muzychnoho mystetstva zasobamy interaktyvnoho navchannya [Formation of professional competencies of master`s students of musical art by means of interactive learning]. *New pedagogical thought*, 101(1), 129-132. [in Ukrainian]

Oleshko, A., Rovnyagin, A. and Godz, V. (2021), Improving distance learning in the context of pandemic restrictions in higher education. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya ta rozvytok*, [Online], vol. 1. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.1.3> [in Ukrainian]

Orhanizatsiya dystantsiynoho navchannya v shkoli [Organization of distance learning at school]. Metodichni rekomendatsiyi. (2020, traven'). Holovna | *Ministerstvo osvity i nauky Ukrayiny*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> [in Ukrainian]

Ovod, YU. V. (2015). Sutnist' ta zmist dystantsiynoho navchannya u pidhotovtsi maybutnikh sotsial'nykh pedahohiv [The essence and content of distance learning in the training of future social pedagogues]. *Zbirnyk naukovykh prats' Kam'yanets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Seriya: Sotsial'no-pedahohichna*, (24), 117-126. [in Ukrainian]

Pro vyshchu osvitu, Zakon Ukrayiny № 1556-VII (2014) (Ukrayina) [On higher education, Law of Ukraine No. 1556-VII (2014) (Ukraine)]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian]

Provorova, Ye. (2016). Vykorystannya merezhevykh i mul'tymediynykh tekhnolohiy u metodichniy pidhotovtsi maybutn'oho vchytelya muzyky na zasadakh prakseolohichnoho pidkhodu [The use of network and multimedia technologies in the methodical training of the future music teacher based on the praxeological approach]. *Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu*, 2(76), 80–89. [in Ukrainian]

Serhiyenko, V. (2011). Metodichni rekomendatsiyi po stvorennyu testovykh zavdan' ta testiv u systemi upravlinnya navchal'nymy materialamy MOODLE [Methodical recommendations for creating test tasks and tests in the MOODLE educational materials management system]. NPU im. M. P. Drahomanova. <https://vfranchuk.fi.npu.edu.ua/images/files/statty/47.pdf> [in Ukrainian]

Shul'hina, V. (2011). Orhanizatsiya produktyvnoyi muzychnoyi diyal'nosti molodshykh shkolyariv u hrupakh prodovzhenoho dnya [Organization of productive musical activities of younger schoolchildren in extended day groups]. *Muzyka v shkoli*, 10, 36–40. [in Ukrainian]

Slabouz, V. (2016). Dystantsyonnoe obuchenye: opyt HVUZ «Donbasskyy hosudarstvennyy pedahohycheskyy unyversytet» [Distance learning: the experience of the Donbas State Pedagogical University]. *Humanizatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu*, 2(76), 89–94. [in Ukrainian]

Stetsenko, H. (2007). Osvitni veb-resursy ta yikh klasyfikatsiya [Educational web resources and their classification]. *Komp'yuter v shkoli ta sim'yi*, 6(62), 23–26. [in Ukrainian]

Varnavs'ka, L. (2021). Komp'yuterni tekhnolohiyi ta yikh zastosuvannya u pidhotovtsi ta provedenni urokiv muzychnoho mystetstva v zahal'noosvitniy shkoli [Computer technologies and their application in the preparation and conduct of music lessons in a secondary school]. *InterConf*, (48). <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/10844> [in Ukrainian]

Vozhehova, O. V. (2020). Orhanizatsiya samostiynoyi roboty studentiv u protsesi dystantsiynoho navchannya [Organization of independent work of students in the distance learning process]. *Mahisters'ka robota*, 103. <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4051> [in Ukrainian]

Vyshnivs'kyy V.V., Hnidenko M.P., Haydur H.I., Il'yin O.O. (2014). Orhanizatsiya dystantsiynoho navchannya. Stvorennya elektronnykh navchal'nykh kursiv ta elektronnykh testiv [Organization of distance learning. Creation of electronic training courses and electronic tests]. DUT. https://md.lvduvs.edu.ua/files_admin/doc_pdf/Book_Moodle_2014_Vushnivsky.pdf [in Ukrainian]

Zhevakina, N. (2009). Pedahohichni umovy orhanizatsiyi dystantsiynoho navchannya studentiv humanitarnykh spetsial'nostey u pedahohichnomu universyteti [Pedagogical conditions for the organization of distance education for students of humanitarian specialties at a pedagogical university], [Dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04, Luhans'kyy natsional'nyy universytet]. <https://dspace.lgpu.org/xmlui/handle/123456789/2973> [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 20.02.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 21.04.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.01

© *Alla Sokolova*

Doctor of Pedagogical Sciences, head of the department of theory and methods of artistic education and conducting and choral teacher training, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

Kharkiv, Ukraine

email: a.sokolova.a2017@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0284-7320>

INTERACTIVE FORMS AND METHODS OF DISTANCE EDUCATION OF FUTURE MUSIC TEACHERS

The purpose of the article is to determine the specifics of the professional training of the future music teacher in the conditions of the organization of distance education, where interactive forms and methods are given a significant place.

Methods and methodology. The research is based on the leading positions of scientists regarding the development of art education in today's conditions - axiological, systemic, personal-activity and cultural based on the principle of integrity, mutual coherence, taking into account the integrative approach in the organization of the educational process.

The **scientific novelty** of the article lies in the definition of interactive forms and methods of distance education, taking into account the specifics of training future music teachers for professional activity through the introduction of educational electronic courses, multimedia software and methodological support, the use of audio-video materials, television educational programs, etc.

Results. The theoretical and practical aspects of the professional training of future music teachers in the conditions of distance learning on the Moodle platform are revealed. It has been proven that the specifics of the professional training of future music teachers in the process of organizing distance learning requires new development of program-pedagogical systems and software tools. Certain pedagogical conditions have been defined, including: the presence of clear goal-setting for teachers and students; computerization of the educational process in professional musical disciplines; mastering the technologies and means of distance learning, taking into account the specifics of music education; focusing attention on the selection of the content of educational and methodological material for distance learning and the creation of a favorable informational and methodological environment; the application of distance learning network technologies as an environment for the interaction of subjects of musical-pedagogical interaction. The advantages and disadvantages of organizing the educational process of future music teachers in the conditions of distance learning are given. Recommendations regarding the use of effective technologies for the organization of distance education of future music teachers are presented.

Keywords: education, professional training, distance learning, teacher, musical art, interactivity.

УДК 801.81(37.013):373.3

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.02

© **Вовк Мирослава Петрівна**

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу змісту і технологій
педагогічної освіти Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені
Івана Зязюна Національної академії
педагогічних наук України,
Київ, Україна

email: miravovk79@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК ФІЛОЛОГА-ФОЛЬКЛОРИСТА: АНДРАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розкрито теоретичні й практичні аспекти фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання на платформі Moodle. Доведено, що специфіка фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі організації дистанційного навчання потребує нових розробок програмно-педагогічних систем і програмних засобів. Визначено певні педагогічні умови, серед яких: наявність чіткого цілепокладання викладачів та студентів; комп'ютеризація навчального процесу з фахових музичних дисциплін; опанування технологіями і засобами дистанційного навчання з урахуванням специфіки музичної освіти; акцентування уваги на вибір змісту навчально-методичного матеріалу для дистанційного навчання й створення сприятливого інформаційно-методичного середовища; застосування мережевих технологій дистанційного навчання як середовища взаємодії суб'єктів музично-педагогічної взаємодії. Наведено переваги й недоліки організації освітнього процесу майбутніх учителів музичного мистецтва в умовах дистанційного навчання. Представлено рекомендації щодо використання ефективних технологій організації дистанційної освіти майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: освіта дорослих, принципи андрагогіки, філолог-фольклорист, професійний розвиток, фольклористичне науково-освітнє середовище.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

З-поміж актуалітетів реформування національної філологічної, гуманітарної, українознавчої освіти актуалізується проблема обґрунтування методологічних засад андрагогічного підходу до формування філологічної еліти, практичної реалізації теоретичних положень неперервної професійної освіти. Відповідно виникла потреба застосування андрагогічного підходу до професійного розвитку філолога-фольклориста, зорієнтованого на професійну фольклористичну (наукову чи педагогічну) діяльність.

Важливо відзначити, що упродовж останніх десятиліть розвитку національної освіти і науки теоретичні та практичні засади андрагогіки стають об'єктом рефлексивних оцінок науковців та освітян, що пов'язано з застосування до різних галузей підготовки, підвищення кваліфікації фахівців, їх професійного й особистісного розвитку. У результаті впровадження принципів андрагогіки формується інтелектуальна, ерудована, аксіоло-

гічно зорієнтована, професійно реалізована еліта, здатна репрезентувати певну наукову сферу, практичну галузь на належному рівні у країні та у світовому вимірі. Відповідно до засадних положень Концепції освіти дорослих в Україні (автор – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України Л. Лук'янова) «як особлива соціальна інституція освіта дорослих повинна сприяти безперервній й успішній адаптації кожної дорослої людини до змінних умов існування упродовж людського життя в умовах збільшення його тривалості та активності. Адже потреба навчатися впродовж життя відображує набагато більше, аніж просто економічну необхідність, оскільки освіта дедалі виразніше відіграє ключову роль у відновленні стабільності, динамічного розвитку суспільства, його громадянської, професійної, побутової сфер. Освіта дорослих в усіх її вимірах - формальна, неформальна, інформальна, - спрямована на саморозвиток особистості й відповідно, повинна мати підтримку на державному рівні

(Лук'янова Л.Б, 2011, с. 6-7). У фольклористичному науково-освітньому середовищі освіта дорослих у її трьох вимірах (формальному, неформальному, інформальному) характеризується уповільненістю розвитку, безсистемністю, дискретністю, що пов'язано насамперед з недостатньою підтримкою галузі з боку держави, громадських, неурядових організацій, фондів.

Означені пріоритети Концепції конкретизовано у Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016), де зазначається що освіта дорослих «перетворюється із засобу на мету розвитку людини, що уможливило утвердження її провідної ролі, мета якої полягає у формуванні вмінь, необхідних для виконання різних функцій — самовираження, самореалізації, розвитку соціальних зв'язків і умінь діяти» (В.Г. Кремень, 2016, с. 129). Відповідні уміння, здатності і компетентності має розвивати філолог-фольклорист, щоб через власний професійний і особистісний розвиток розвивати надбання української фольклористики у європейському, світовому дискурсі, щоб формувати й надалі унікальну еліту освітян, науковців, які власною професійною діяльністю доводять конкурентоспроможність національної філологічної освіти і науки, фундаментальність фольклористичної галузі, сформованої упродовж століть.

Аналіз основних досліджень і публікацій. На жаль, дипломований фахівець - фольклорист-філолог, зорієнтований на активну фольклористичну (наукову і педагогічну) діяльність упродовж життя, зустрічається зі спектром проблем державного, регіонального і локального значення: у повному обсязі не розвиваються фольклористичні дослідження, наявна недостатня кількість професійних фольклористів, практично цілковита фінансова, матеріальна неспроможність щодо професійної реалізації, відсутність організованої системи післядипломної освіти у фольклористичному науково-освітньому середовищі тощо. Саме тому у професійній підготовці філологів-фольклористів, у контексті їхнього професійного й особистісного розвитку упродовж життя необхідно враховувати засади андрагогічного підходу, основні положення якого висвітлені у працях науковців: І. Зязюна (2008), С. Гончаренка (2009), Л. Лук'янової (2011), Н. Ничкало (2020), С. Сисоевої (2011), Л. Сігаєвої, О. Огієнко (2007), І. Фольварочного та ін. Вирішити означені проблеми у фольклористичній галузі можна за умови реалізації андрагогічних принципів відповідно до

Концепції освіти дорослих в Україні [3] у фольклористичному науково-освітньому середовищі.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті - охарактеризувати сутність андрагогічних принципів (за Л. Лук'яновою) з урахуванням специфіки професійного вдосконалення, розвитку наукової культури, підвищення професійної майстерності філологів-фольклористів в сучасному фольклористичному науково-освітньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У контексті реалізації основних положень андрагогічного підходу у вимірах професійного розвитку філолога-фольклориста слушною є думка І. Зязюна, який, простежуючи особистісний та професійний онтогенез андрагогіки, зауважує, що, «з одного боку, індивідуальні характеристики людини (установки, потреби, інтереси, рівень домагань, особливості інтелекту і т.п.) значно впливають на вибір професії і хід професійної адаптації. Вони можуть як сприяти формуванню професійної майстерності і творчому підходу, так і заважати професійному становленню..., що призводить до більш швидкого професійного старіння і деформації. З іншого боку, професійна діяльність має зворотний вплив (позитивний чи негативний) на особистісний онтогенез, зокрема на формування самооцінки, саморозвитку, самовиховання» (Зязюн, 2008, с. 335-336).

У цьому контексті зауважимо, що розвиток освіти дорослих характерний і для української національної системи освіти, пріоритетна роль у якій належить класичним університетам. Саме у цих вищих навчальних закладах сформувались фундаментальні засади підготовки фахівців, які свідчать про явище сталого розвитку університетської освіти. Ця фундаментальність закріплена унікальними науковими досягненнями, практичним набутком, визнанням у світовому масштабі. У такому контексті сформувалася система фольклористичної підготовки майбутніх словесників-фольклористів у київському та львівському університетських осередках утверджуються науково обґрунтовані, практично сформовані засади вивчення фольклористики упродовж XIX - XX ст., зорієнтовані на синергетичне формування змісту підготовки фахівців, міждисциплінарні засади аналізу фольклорної традиції та її впливу на культуру, різні види мистецтва тощо.

Однак зважаючи на відсутність цілісної системи освіти дорослих у фольклористичному науково-освітньому середовищі, «непопулярність» фаху фольклориста у зв'язку з неприбутковістю

професії, недостатньою державною підтримкою (лише 3 класичні університети готують словесників-фольклористів, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка наявна додаткова спеціалізація «музична фольклористика»), невисокою часткою захищених дисертацій зі спеціальності 10.01.07 – фольклористика (усього по Україні з 1991 р. до 20 докторських та близько 100 кандидатських дисертацій) виникла загроза втрати фундаментальних досягнень української фольклористики.

Незважаючи на двохсотлітню історію становлення української фольклористики як науково-освітньої галузі, на сучасному етапі постало ряд гострих проблем: у повному обсязі не розвиваються наукові дослідження, бракує кваліфікованих кадрів (фольклористів-словесників готують у трьох класичних університетах (Київ, Львів, Черкаси), фольклористів-музикознавців - у кількох музичних академіях, у Київському університеті культури і мистецтв та Київському національному університеті). У більшості класичних та педагогічних вищих навчальних закладах фольклористика вивчається в межах курсу «Усна народна творчість» (для філологічних спеціальностей), а також у формі окремих тематичних блоків у змісті дисциплін етнологічного, етнографічного спрямування (для історичних спеціальностей), музично-мистецьких дисциплін (для музично-мистецьких спеціальностей). Тому у підготовлених фольклористів-філологів немає можливості повноцінно працювати в межах вишів. Означені фактори негативно впливають на внутрішню мотивацію фольклористів (дослідників, педагогів) щодо подальшої самореалізації, професійного саморозвитку у дорослому житті.

Саме тому актуалізується проблема формування системи освіти дорослих у фольклористичному науково-освітньому середовищі. Першим кроком до цього має стати реалізація андрагогічних принципів у вимірах професійного розвитку фольклористів-філологів. З метою обґрунтування принципів навчання освіти дорослих фольклористів (педагогів та науковців) за орієнтир ми беремо класифікацію андрагогічних принципів, обґрунтованих Л. Лук'яною (Лук'янова, 2011).

Принцип єдності трьох середовищ (навчальне, професійне, соціальне). Навчальне середовище - середовище, у якому безпосередньо відбувається навчання у вигляді роботи над навчальним матеріалом, курсів під керівництвом викладача. Професійне середовище - середовище, у якому

навчання поєднано з професійною діяльністю і здійснюється у специфічних формах, пов'язаних з її аналізом і розвитком засобів навчальних матеріалів і освітніх технологій. Соціальне середовище - середовище, у якому навчання впливає на формування нових цінностей життя і діяльності засобами участі дорослих в організованих процесах комунікації (Лук'янова, 2011, с. 122). Потрапляючи в академічний чи університетський науково-фольклористичний осередок, філолог-фольклорист має можливість безпосередньо спілкуватись з відомими вченими (фольклористами, етнологами, літературознавцями, мистецтвознавцями тощо), обрати та обґрунтувати наукову проблему для подальшого дослідження, має можливості «живої» наукової дискусії у різних формах комунікації (діалог, полілог, семінари, конференції тощо). Складніша ситуація з підвищенням майстерності у єдності трьох середових дорослих педагогів-фольклористів, адже у фольклористичних осередках практично відсутні умови для його професійного розвитку, тому цей процес відбувається у контексті самонавчання, самоосвіти, самовдосконалення.

Принцип відкритості освітнього простору. На думку Л. Лук'янової, освіта є доступною, навчання може починатися з будь-якого рівня, на відстані, без відриву від основної діяльності. Наявна можливість для вибору умов навчання, яке поєднано з професійною діяльністю. Навчання спрямовано на саморозвиток - орієнтовано на зміни, внаслідок зміни освітніх потреб... Побудовано на основі комунікації між усіма суб'єктами освітньої системи. Створює умови для самоактуалізації за рахунок вибору «траєкторії» навчання (Лук'янова, 2011, с. 122). У філолога-фольклориста, який має мотивацію та потребу у професійній самореалізації у фольклористичному науково-освітньому середовищі, наявні можливості для саморозвитку. У його розпорядженні – архівні матеріали, періодика, навчально-методична література, фотоархіви, навіть інтернет-джерельна база (остання зокрема активно створюється викладачами кафедри фольклористики при Львівському національному університеті імені Івана Франка). Однак зауважимо, що в українській фольклористиці недостатньо розробленим залишається напрям створення енциклопедичних фольклористичних видань.

Принцип синтезу трьох підходів до освіти. Л. Лук'янова переконує, що андрагогічний підхід створює можливості для врахування особливості дорослих, які навчаються, й водночас зайняті про-

фесійною діяльністю. Особистісно орієнтований підхід орієнтує на врахування закономірностей розвитку особистості дорослих. Контекстний підхід спрямовує на контекст освітнього процесу як умову перетворення навчальних знань у професійні (Лук'янова Л.Б, 2011, с. 123). Професійних розвиток фольклористів-філологів має також ґрунтуватись на синтезі трьох підходів.

Фольклористично-педагогічною та збиральницькою діяльністю може займатись і той, хто навчається, і той, хто професійно самореалізується. Особистісна орієнтація виявляється у розробці певної проблеми дослідження, якою переймається дослідник. У цьому контексті важливими факторами є власні уподобання, місце проживання, вплив авторитетного науковця, а для фольклориста-педагога - врахування особистісних якостей учнів у процесі структурування змісту і відборі методів і форм вивчення фольклорної традиції. Фольклористичний контекст забезпечує трансформацію історико-практичної, теоретико-методологічної інформації у розвитку професіоналізму у процесі педагогічної, збиральницької і наукової діяльності.

Принцип діяльності. Зміст навчальних матеріалів необхідно вибудовувати навколо основних видів діяльності дорослих, що навчаються. В основі організації освітніх процесів мають бути враховані особливості професійної діяльності осіб, що навчаються. Організація процесу навчання має бути побудована на рефлексії дорослих, результатів їх власної діяльності (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). У підвищенні професійного розвитку дорослих філологів,

фольклористів цей принцип реалізується у різних видах діяльності: науково-навчальній (студіювання архівних джерел, публікацій, монографій, дисертаційного фонду тощо, педагогічній (передача набутого інформаційного та практичного фольклористичного досвіду наступним поколінням), збиральницькій (залучення у безпосереднє фольклорне середовище - сільське чи урбанізоване), дослідницькій (підготовка виступів, публікацій, монографій тощо), комунікативній (представлення результатів власної діяльності у процесі дискусій, на конференціях, семінарах та ін.).

Принцип постійної підтримки. Л. Лук'янова доводить, що під час навчання дорослих мають бути передбачені різні форми підтримки їхньої діяльності на етапах: початку навчання, власне навчання, після засвоєння навчального матеріалу.. Цей принцип у фольклористичному науко-

во-освітньому середовищі реалізується у позитивній оцінці результатів діяльності дорослого філолога-фольклориста з боку авторитетних учених, наукових керівників (консультантів), рецензентів, учнів, під час виступів на конференціях, семінарах тощо, на певних етапах педагогічної діяльності. Усі ці фактори впливають на формування стимулів до подальшої фольклористичної діяльності.

Принцип професійної мотивації, на думку Л. Лук'янової, має бути передбачена і впроваджена система мотивації дорослих до навчання (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). Система мотивації дорослих у напрямі фольклористичних досліджень, педагогічної діяльності щодо вивчення фольклористики учнівською молоддю, студентами передбачає запровадження матеріального, преміального заохочення, фінансової підтримки збиральницької діяльності, позитивне оцінювання публікацій, монографій, навчальної літератури, дисертаційних досліджень на всіх етапах написання.

Принцип елективності навчання. Його врахування означає надання тим, хто навчається, певної свободи у виборі цілей, змісту, форм, методів, джерел, ерміну, часу, місця навчання, оцінювання результатів навчання (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). У фольклористичній діяльності дорослих цей принцип реалізується у двох вимірах. У науково-фольклористичному контексті фольклорист-філолог має право вільного вибору проблеми дослідження, джерелознавчих матеріалів, місця ослідження (на сьогодні актуалізується проблема вибору терміну дослідження, адже фольклористи, зокрема авторитетні викладачі Львівського національного університету імені Івана Франка переконані, що 3-річного терміну навчання в аспірантурі чи докторантурі недостатньо для здійснення ґрунтовної фольклористичної праці). У фольклористично-педагогічній діяльності принцип елективності виявляється у структуруванні змісту, відборі форм і методів навчання студентів, учнів, зокрема щодо розробки авторських спецкурсів фольклористичного спрямування. Спектр таких спецкурсів впроваджений у систему підготовки фольклористів у Львівському та Київському національних університетах, частково у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького, однак у більшості класичних університетів вивчення фольклористики студентами-філологами зводиться до засвоєння матеріалу основного курсу «Усна народна творчість», що не сприяє у подальшому реалізації принципу елективності у

педагогічній фольклористичній діяльності дорослих фахівців.

Принцип розвитку освітніх потреб. Л. Лук'янова слушно вважає, що процес навчання підпорядковується формуванню нових освітніх потреб у тих, хто навчається, а їх конкретизація відбувається після досягнення попередньої цілі навчання (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). У дорослого фольклориста-дослідника, фольклориста-педагога в результаті досягнення позитивних результатів у науково-, педагогічно-фольклористичній діяльності мають формуватись нові цілі, освітні потреби, які б сприяли розвитку особистісних якостей, професійному саморозвитку, що у свою чергу впливатиме на зміни їх аксіологічної спрямованості, а також на трансформацію соціокультурних цінностей, на поступ власне фольклористики.

Принцип контекстності навчання. З одного боку, навчання дорослих передбачає конкретні, життєво важливі цілі для того, хто навчається, і орієнтовано на виконання ним соціальних ролей або удосконалення особистості, а з іншого - враховує професійну, соціальну, побутову діяльність з опорою на просторові, часові, професійні чинники (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). Реалізується цей принцип у діяльності дорослого фольклориста-дослідника, фольклориста-педагога, на професійний розвиток яких впливає кілька факторів: особистісно-мотиваційний, аксіологічний, акмеологічний. Важливим чинником є соціальний контекст, який визначає цінність фольклористичних досліджень, досвіду викладання фольклористичних, лінгвістичних, літературознавчих дисциплін для певного етапу становлення науки, системи фольклористичної підготовки, зокрема, для сучасного етапу властиве вивчення фольклористики у контексті інтеграційної взаємодії з іншими науками. Соціальний простір, професійне оточення визначають стимули фольклористичної (наукової чи педагогічної) діяльності, пов'язані з глибокою інтерпретацією фольклорних явищ культури, передачі традиційного досвіду наступним поколінням.

Принцип рефлексивності заснований на свідомому ставленні до навчання, що є вагомим складовою самомотивації дорослого учня (Лук'янова Л.Б, 2010, с. 123). Цей принцип для самовдосконалення, професійного зростання дорослого фольклориста має провідне значення, адже свідоме ставлення до предмету педагогічної дії чи наукового аналізу (у даному випадку - фольклору), сприйняття його крізь призму власних естетичних установок, аксіологічних принципів створює підвалини для професійного розвитку, інноваційних змін у професійній діяльності, що протистоїть професійному вигоранню, деградації у професії.

Висновки. Аналіз принципів андрагогічного підходу до професійного розвитку філолога-фольклориста, зорієнтованого на професійну фольклористичну (наукову чи педагогічну) діяльність, засвідчив, що вони підпорядковуються завданню освіти дорослих, яке полягає в тому, щоб «дати їм можливість не лише пристосуватися до соціокультурних змін, допомогти адаптуватися в новій ситуації, а й набувати реальної можливості і здатності впливати на ці зміни, тобто набувати мобільності, гнучкості, адаптивності і конкурентоздатності, які потрібні впродовж усього дорослого життя» (Огієнко, О.І, 2007 с. 10). Зауважимо, що українські філологи-фольклористи формують унікальну наукову еліту, категорію дорослих, які мають професійно й особистісно розвиватись на засадах андрагогічного підходу з метою забезпечення конкурентоспроможності української фольклористики у європейському вимірі. Відповідно на сучасному етапі має відбутись переорієнтація фахівців з фольклористики на підтримку власного особистісного, інноваційного потенціалу, професійного зростання, зважаючи на кризові тенденції фольклористичної науково-освітньої галузі.

Перспективою подальших досліджень має стати обґрунтування компетентнісних та акмеологічних засад професійного розвитку фольклориста-філолога в умовах неперервної професійної освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

UNESCO. (2010). Confintea VI, Belém Framework for Action: harnessing the power and potential of adult learning and education for a viable future. *UNESCO Institute for Lifelong Learning*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187789>

Гончаренко, С. (2009). Дидактичні аспекти освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, (1), 66–71.

Зязюн, І.А. (2008). Філософія педагогічної дії: Монографія. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького.

Кремень, В.Г. (Ред.). (2016). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (Нац. акад. пед. наук України). *Педагогічна думка*.

Луговий, В.І., & Таланова, Ж.В. (2018). Засади системної організації простору освіти дорослих. *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи* : збірник наукових статей Київ: Знання України, 12-21. <https://lib.iitta.gov.ua/712504/>

Лук'янова, Л.Б. (2010). Основоположні принципи андрагогічної моделі навчання: оптимальні умови використання. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, проблеми*: зб. наук. пр., (23), 119–124.

Лук'янова, Л.Б. (2011). *З. Концепція освіти дорослих в Україні*. ПП Лисенко М.М.

1. Лук'янова, Л.Б. (2017). *Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід*. Видавництво ТОВ «ДКС-Центр». <https://bit.ly/3fiQННС>

Лук'янова, Л.Б. (2018). Сучасні тенденції підготовки педагогічного персоналу для роботи з дорослими в європейських країнах. *Андрагогічний вісник*, (10), 7-17.

Ничкало, Н. Г. (2020). Наукове забезпечення розвитку освіти дорослих в Україні. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2020-2-2-1-1>

Огієнко, О.І. (2007). Андрагогічний підхід у неперервній освіті дорослих: метод. реком. СумДПУ ім. А.С.Макаренка.

Сисоєва, С. (2011). Інтерактивні технології навчання дорослих. ЕКМО. Сігаєва, Л. (2011). Характеристика структури освіти дорослих в сучасній Україні. *Вісник Житомирського державного університету*. Педагогічні науки (59), 38–42.

Фольварочний, І. (2011). Освіта дорослих як галузь розвитку компетентності педагога ВНЗ. *Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*.

REFERENCES

UNESCO. (2010). Confintea VI, Belém Framework for Action: harnessing the power and potential of adult learning and education for a viable future. *UNESCO Institute for Lifelong Learning*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187789> [in Ukrainian]

Honcharenko, S. (2009). Dydaktychni aspekty osvity doroslykh. [Didactic aspects of adult education]. *Osvita doroslykh: teoriya, dosvid, perspektyvy*, (1), 66–71. [in Ukrainian]

Zyazyun, I.A. (2008). Filosofiya pedahohichnoyi diyi:[Philosophy of pedagogical action] Monohrafiya. vid. CHNU imeni Bohdana Khmel'nyts'koho [in Ukrainian]

Kremen' V.H. (Red.). (2016). Natsional'na dopovid' pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukrayin [National report on the state and prospects of education development in Ukraine] (Nats. akad. ped. nauk Ukrayiny. *Pedahohichna dumka* [in Ukrainian]

Luhovyy, V.I., & Talanova, ZH.V. (2018). Zasady systemnoyi orhanizatsiyi prostoru osvity doroslykh. [Basics of system organization of adult education space] In V.H. Kremen', N.H. Nychkalo, red. *Kontseptual'ni zasady rozvytku osvity doroslykh: svitovyy dosvid, ukrayins'ki realiyi i perspektyvy* : zbirnyk naukovykh statey (s. 12-21). Kyuyiv: Znannya Ukrayiny. <https://lib.iitta.gov.ua/712504/> [in Ukrainian]

Luk"yanova, L.B. (2010). Osnovopolozhni pryntsypy andrahohichnoyi modeli navchannya: optymал'ni umovy vykorystannya. [Basic principles of the andragogic model of learning: optimal conditions of use]. *Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, problemy*: zb. nauk. pr., (23), 119–124. [in Ukrainian]

Luk"yanova, L.B. (2011). *Kontsepsiya osvity doroslykh v Ukrayini*. [The concept of adult education in Ukraine]. [in Ukrainian]

Luk"yanova, L.B. (2017). *Zakonodavche zabezpechennya osvity doroslykh: zarubizhnyy dosvid*. [Legal provision of adult education: foreign experience.] Vydavnytstvo TOV «DKS-Tsentr». <https://bit.ly/3fiQHHC> [in Ukrainian]

Luk"yanova, L.B. (2018). Suchasni tendentsiyi pidhotovky pedahohichnoho personalu dlya roboty z doroslymy v yevropeys'kykh krayinakh. [Modern trends in the training of teaching staff to work with adults in European countries]. *Andrahohichnyy visnyk*, (10), 7-17. [in Ukrainian]

Nychkalo, N. H. (2020). Naukove zabezpechennya rozvytku osvity doroslykh v Ukrayini. [Scientific support for the development of adult education in Ukraine]. *Herald of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2020-2-2-1-1> [in Ukrainian]

Ohiyenko, O.I. (2007). *Andrahohichnyy pidkhid u neperervniy osviti doroslykh* [Andragogic approach in continuing education of adults]: metod. rekom. SumDPU im. A.S. Makarenka. [in Ukrainian]

Sysoyeva, S. (2011). *Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya doroslykh*. [Interactive technologies for adult learning.] EKMO. [in Ukrainian]

Sihayeva, L. (2011). Kharakterystyka struktury osvity doroslykh v suchasniy ukrayini. [Characteristics of the structure of adult education in modern ukraine]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky* (59). [in Ukrainian]

Fol'varochnyy, I. (2011). *Osvita doroslykh yak haluz' rozvytku kompetentnosti pedahoha* [Adult education as a branch of higher education teacher competence development].VNZ. instytut pedahohichnoyi osvity i osvity doroslykh imeni Ivana Zyazyuna NAPN Ukrayiny. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 22.02.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 21.04.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.02

© *Myroslava Vovk*

DSc in Pedagogy, Professor, Head of the Department of Content and Technologies of Teacher Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

email: miravovk79@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-9109-9194>

IPROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE PHILOLOGIST-FOLKLORIST: AN ANDRAGOGICAL PERSPECTIVE

The purpose of the article is to characterize the essence of andragogical principles (according to L. Lukiyanova) taking into account the specifics of professional improvement, the development of scientific culture, and the enhancement of professional skills of philologists-folklorists in the modern folkloristic scientific and educational environment.

Methods and Methodology. The research was conducted using methods characteristic of andragogical works, namely: sociological, statistical, comparative analysis, longitudinal study, monitoring, biographical, content analysis, and interpretive methods.

The research methodology is based on historical, terminological, activity-based, informational, axiological, competence-based, individual, and andragogical approaches, as well as historical, terminological, and cognitive principles.

The **scientific novelty** of the article lies in the theoretical substantiation of the main aspects of applying the andragogical approach in the context of the professional development of philologists-folklorists with a focus on lifelong activity of professional folklorists (scholars or educators).

Results. The article substantiates the necessity of implementing the Concept of adult education in Ukraine within the folkloristic scientific and educational environment. It is demonstrated that Ukrainian philologists-folklorists constitute a unique scientific elite, particularly as adults, who must develop professionally and as individuals based on the principles of the andragogical approach to ensure the competitiveness of Ukrainian folklore studies in the European context.

The research confirms that in the first decades, certain recessionary tendencies in the folkloristic scientific and educational field will lead to the reorientation of folklore specialists towards their own potential for innovation and professional growth. Among the negative phenomena identified are the absence of an adult education system in the folkloristic scientific and educational environment, the «unpopularity» of the folklore specialty, the lack of profitability in the profession, insufficient government support for folkloristic research, a low percentage of defended dissertations at the candidate and doctoral levels, and the risk of losing the fundamental foundation of specialists' training, which should be directed towards continuous improvement of folkloristic competence and undoubtedly contribute to the development of the scientific and educational field.

The essence of andragogical principles (according to L. Lukiyanova) is characterized in relation to the specifics of professional improvement, the development of scientific culture, and the enhancement of professional skills of philologists-folklorists in the modern folkloristic scientific and educational environment.

The most relevant andragogical principles extrapolated to the problem of the professional development of philologists-folklorists include the unity principle of three environments (educational,

professional, and social), the principle of openness of the educational environment, the principle of synthesizing three approaches to education (andragogical, individually oriented, and contextual), the principle of activity, the principle of continuous support, the principle of professional motivation, the principle of elective learning, the principle of developing educational needs, the principle of contextual learning, and the principle of reflection.

The work **concludes** that the application of andragogy principles leads to the formation of an intellectual, knowledgeable, axiologically oriented, and professionally empowered elite capable of representing the respective scientific field and practical direction at a relevant level within the country and worldwide.

Keywords: adult education, the principles of andragogy, philologist-folklorist, professional development, folkloristic scientific and educational environment.

УДК 78.071.1(477)

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.03

© *Дем'янчук Олександр Никанорович*

доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка

Кременець, Тернопільська область, Україна

email: demianchukoleksandr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6530-5759>

ЖИТТЄТВОРЧИСТЬ МИХАЙЛА ВЕРИКІВСЬКОГО: КОМПОЗИТОРСЬКА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ, ІДЕЙНО-ЕСТЕТИЧНІ ТА СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ

У статті висвітлено особливості ідейно-естетичних та стильових пошуків композиторської творчості М. Вериківського в контексті загальних тенденцій національної музичної культури першої половини ХХ століття. Розкрито місце і значення хорового мистецтва у творчості М. Вериківського. В основу статті покладено мистецтвознавчий та компаративний аналіз творчої особистості та багатовекторності композиторської діяльності, хорової творчості й музично-стильових пошуків М. Вериківського.

Наукова новизна статті полягає у визначенні змісту й форми композиторської творчості та хорової діяльності М. Вериківського у кременецький період. Приділено увагу стильовим рисам хорової творчості композитора (демократичність, народність, епічність, філософічність). Розглянуто особливості новаторства видатного композитора в контексті народження нових хорових жанрів (хорові монологи, хорові роздуми, хорові гуморески).

В результаті репрезентовано зміст музично-естетичних поглядів видатного українського композитора М. Вериківського. Досліджено взаємодію традицій і новаторства у жанрових різновидах хорової творчості автора (селянський пісенний фольклор і концертна хорова практика, жанрові танцювальні хори і драматичні хорові сцени).

Ключові слова: демократичність музики, національна історія, національне стилеутворення, фортепіанна музика, хорова творчість, історичні сюжети, кременецько-волинська тематика, музично-естетичні погляди.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Постійно зростаючий дослідницький інтерес до питань об'єктивного та ґрунтового вивчення історії української музичної культури зумовлює звертання до творчості митців, основні творчі пріоритети яких були пов'язані з історичною тематикою. Таким митцем в історії сучасної української музики став Михайло Вериківський. Основа творчої концепції композитора – орієнтація його стилістики на історичну образність у найрізноманітніших її проявах.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Щодо ідейно-естетичних та стильових особливостей музики М. Вериківського в сучасному мистецтвознавстві ведуться спроби вивчення й оцінки його творчої спадщини. Так, слід виокремити

монографічні дослідження Н. Герасимової-Персидської (1959) та Н. Шурової (1972), дисертаційне дослідження А. Кармазіна (2021). Дослідники Т. Антропова (2014), М. Ржевська (2009), Н. Шурова (1997) та інші акцентують увагу на інтересі композитора до стилістики та художніх прийомів експресіонізму. Дослідження окремих музичних творів та галузей творчості композитора постали предметом досліджень Н. Корольок, А. Терещенко, О. Торби (2004), М. Гордійчука (2004), М. Загайкевич (1997) тощо. Краєзнавчі дослідження з історії Волинського краю, зокрема присвячені зв'язкам митця з Кременеччиною, вплив якої став одним із найважливіших чинників формування парадигми національно-історичної тематики у творчості М. Вериківського, присвячено роботи О. Вальчук (2012), Н. Никитюк (2006), І. Гринчук

(2016) та інших. Певну групу джерел становлять спогади сучасників композитора, зокрема статті І. Вериківської (1999), О. Вериківської (2006), Е. Митницького (2011) та матеріали фондів Кременецького краєзнавчого музею: спогади А. Большакова, М. Підласової, В. Тольби, М. Стефановича та інших, що презентують творчу спадщину митця – виконавську, композиторську, педагогічну, громадську, а також допомагають досягнути певні стильові та ідейно-естетичні особливості його творчого мислення.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей ідейно-естетичних та стильових пошуків композиторської творчості М. Вериківського в контексті загальних тенденцій національної музичної культури першої половини ХХ століття. Розкрито місце і значення хорового мистецтва у творчості М. Вериківського.

Виклад основного матеріалу.

Михайло Вериківський увійшов в історію української культури як видатний композитор, диригент, фольклорист, музично-громадський діяч, педагог, музичний критик.

Михайло Вериківський народився 21 листопада 1896 р. у місті Кременець колишньої Волинської губернії. Сім'я Вериківських була велика: в ній підростало семеро дітей. У 1904 р. Михайла віддали до церковно-парафіяльної школи. Згодом він продовжував освіту в Крем'янецькому двокласному міському училищі. Тоді ж почав співати в хорі при монастирі. Пізніше композитор згадував: «Коли мені було 9 літ, я вже керував хором правого крилоса, а що був тоді малий, то мене ставили на стільчик».

У 1911 р. майбутній композитор вступив до Крем'янецького комерційного училища, де його зарахували до четвертого класу. Саме тут Михайло Вериківський одержав початкову музичну освіту, навчаючись гри на віолончелі у диригента симфонічного оркестру Ф. Когоушека і гри на фортепіано в класі А. Сафонові.

В училищі Михайло керував хором і оркестром народних інструментів, почав писати музику. Одним із ранніх творів молодого композитора був «Марш учнів Кременецького комерційного училища» для оркестру народних інструментів (1913), який виконувався на одному з училищних концертів. Тоді ж з'явилися його перші фортепіанні прелюдії, романси.

Кременецький період життя і творчості М. Вериківського характеризується його особливим ін-

тересом до хорової музики та національної історії, фольклорних джерел. Цей інтерес залишиться на все життя. І пов'язаний він з історією чарівного й рідного для композитора міста, його героїчним і романтичним минулим, глибокими історичними традиціями краю, оповитими дивними народними легендами.

«Це старовинне мальовниче містечко Кременець (а Кременець відомий з 1226 року) було свідком багатьох історичних подій в житті українського народу. Об його мури розбилась у ХІІІ столітті хвиля татарської навали... Особливої сили досягли тут народні повстання. З Волинню зв'язані імена Северина Наливайка, Богдана Хмельницького, Семена Палія. Спогади про них збереглися в народних переказах і піснях, на які так багата Волинь» (Герасимова-Персидська, 1959). Недарма місцеві жителі називали Кременець «Волинськими Афінами» або ж «Волинською Швейцарією».

Винятково романтичне оточення рідного міста уже змалку, а згодом і в юності збагачувало творчу фантазію майбутнього митця, розвивало його поетичні мрії і прагнення. У зрілі роки Михайло Вериківський всю ту красу і поезію рідного краю, його славу історію переспівав у своїх чудових творах.

За природою свого таланту він був композитором-істориком. Спорідненість із Кременцем, Волинню наклала своєрідний відбиток на його музику. Її результатом стали його відомі твори: «26 волинських народних пісень» в обробці для голосу та фортепіано (1934), «Три революційні пісні Луцького воеводства» для хору (1940), романси на вірші видатного польського поета Юліуша Словацького (який, до речі, теж народився у Кременці).

Найвідомішим твором, пов'язаним із Кременцем, став створений у 1943 році фортепіанний цикл «Волинські акварелі» - п'ять програмних фортепіанних мініатюр на білих клавішах. За визначенням одного з дослідників, у «Волинських акварелях» - тема війни вирішена через звернення до історичного минулого українського народу, композитор проектує його на тривожний свій час, вбачаючи в героїчній неприступності Кременецької фортеці символ нездоланності рідної Вітчизни» (Клин, 2004, с. 313).

Усі п'єси циклу: «Поганське місто Волинь», «Вечір в авратинських горах», «Комедіант на контракті в яр марці в Дубні», «На Свितязькому озері» - написані на краєзнавчо-етнографічний сюжет, а остання мініатюра циклу «Весняні ігрища біля Дівочого озера на Крем'яничині» безпо-

середньо пов'язана з історією міста Кременець. Те ж саме можна сказати і про формування хорової творчості Вериківського. О. Торба у своїй праці «Хорова творчість М. Вериківського в контексті національного стилеутворення» зазначає: «Хоровий стиль композитора сформувався надзвичайно швидко. Можна сказати, що він почав хорову діяльність, вже маючи в основному сформовану власну художньо-стильову концепцію, якій слідував все життя (Торба, 1997, с. 28).

Особлива роль хорової музики визначилась ще в ранньому дитинстві майбутнього композитора. Тож зрозуміло, що вона стала основою його творчих інтересів.

У 1914 р. М. Вериківський переїхав до Києва, де став студентом консерваторії за класом контрабаса. Роки навчання в консерваторії були для нього справжньою школою оволодіння професійним мистецтвом. Але провчився Михайло у консерваторії лише рік, бо був мобілізований на військову службу. І тільки у 1918 р. зміг знову повернутися до навчання. 20-ті рр., які відзначились значними суспільно-історичними зрушеннями в українській музичній культурі, минули для митця під знаком громадської активності. На той час хоровий рух в Україні об'єднував навколо себе величезну кількість людей, і це було одним із проявів національно-культурного відродження. Саме хорова музика виявилась найбільш наближеною до визначних суспільно-історичних зрушень, які відбувалися в українській музичній культурі першої половини 20-х рр. ХХ століття.

Наближеність хорової музики до соціально-історичного простору констатує О. Торба: «Хорова музика є вираженням колективної емоції, колективної рефлексії на дійсність, отже пов'язана з суспільно-соціальним характером людського життя і, відповідно, більш високим рівнем художнього узагальнення... Фактично, в європейській культурі хорова музика виконує роль своєрідного «художнього барометра» суспільства, в певні періоди очолюючи музичний процес, іноді відходячи на його периферію, часом займаючи паритетні відносини з іншими видами музичної творчості... Історично знаходячись на перехресті соціальних та власне мистецьких шляхів своєї нації, хорова музика реагує на зміни соціально-художніх орієнтирів та суспільних запитів» (Торба, 2004, с. 202-203).

Сказане повною мірою стосується творчої діяльності М. Вериківського, який на той час працював головою Президії Товариства імені М. Ле-

онтовича та керівником науково-творчого відділу товариства, яке контролювало і підтримувало діяльність 900 постійних хорів. Це була могутня мистецька армія, яку треба було озброїти новим за тематикою сучасним репертуаром (Пархоменко, 1992, с. 54).

Як відомо, виступи численних хорових колективів на той час користувалися державною підтримкою. «Адже більшовицькій владі необхідно було замінити традиційні свята, такі, як наприклад, Різдво, Великдень, Трійця, іншими, своїми...».

Вериківський часто диригував зведеними оркестрами, брав участь у масових заходах (Пархоменко, 1992). Хорове виконавство завжди було улюбленою справою митця. Той нетривалий період історії нашої держави був справді неповторним, особливо на тлі майбутніх «сталінських п'ятирічок». «Лише в наш час, зазначає Т. Романишина, ми маємо можливість в повній мірі збагнути цінність творчих відкриттів блискучої плеяди митців згодом Розстріляного Відродження: Михайло Семенко, Василь Чумак, Олександр Богомазов, Лесь Курбас, Михайло Драй - М. Вериківського пов'язувала тісна дружба і творча взаємодія» (Романишина, 1997, с. 51).

У своїй праці «Корифеї української хорової культури ХХ століття» Н. Королюк характеризує прагнення тогочасного покоління українських митців: «У перші роки радянської влади більшістю молодих музикантів володіла ідея масового розповсюдження музичних знань... Митці прагнули зробити музичну освіту повноцінною складовою частиною загального культурного будівництва. Творчій молоді, повній сил, щирих бажань, палких надій, у той період було ще невідомо, що музично-естетичні та культурологічні проблеми партія більшовиків вирішуватиме жорсткими постановами..., які будуть зводитися до примітивних порад, котрі за плановим принципом орієнтуватимуть митців на «потрібні» і «непотрібні» радянським людям жанри, форми і методи письма» (Королюк, 1994).

Сумна доля спіткала й Музичне товариство імені М. Леонтовича. «Розкритиковане за нібито пропаганду західних модерних музичних течій (експресіонізм, конструктивізм), Товариство було змушене поступово передати контроль над діяльністю своїх філій Головополітосвіті та спрямувати працю композиторів на масовість» (Енциклопедія українознавства, 1993, с. 166). Самому ж М. Вериківському закидалась «втеча від сучас-

ності, споглядальне замилювання з минулого» (Енциклопедія українознавства, 1993, с. 231).

Своєрідним відгуком М. Вериківського на вимогу писати для народу твори великої форми стала його фантазія «Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку» (1923). Музика композитора міцно спиралась на історико-культурні традиції народу. Митець вважав, що без глибокого знання історії неможливий подальший розвиток національної культури; він дотримувався думки, що історія, втілена в художніх образах, може і повинна посідати провідне місце у національній музичній культурі.

М. Вериківський розробляв сюжети своїх творів, пов'язані з гайдамацьким рухом (фантазія «Гайдамаки» для солістів, хору та фортепіано, перший український балет «Пан Каньовський», з козацькою (поема «Чернець», симфонічна поема «Петро Конашевич-Сагайдачний»). Важливе місце в цих творах займає образ народу. Проте за радянських умов було небезпечно виявляти активний інтерес до історичного минулого, оскільки тодішня влада вбачала в цьому постійну загрозу «буржуазного націоналізму». Композитор чудово розумів, що влада намагається стерти з пам'яті людей усе, що пов'язано з їх внутрішньою свободою (Вальчук, 2003).

Подією для М. Вериківського було призначення його диригентом Київського оперного театру (1926-1928). А з 1928 р. він працював диригентом Харківського театру опери та балету. Робота в оперному театрі допомогла здійснити давні мрії композитора – творити у музично-драматичному жанрі. Він написав опери «Діла небесні» (за О. Вишнею), «Вій» (за М. Гоголем), «Сотник», «Наймичка» (за Т. Шевченком), «Втікачі», «Дорогою ціною» (за М. Коцюбинським).

З 1940 року Вериківський працював керівником Державної капели «Думка», протягом 1950-1958 рр. – науковим співробітником Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР.

Творча спадщина композитора багата і різноманітна. Вона налічує понад 400 творів, які включають сценічні твори: опери: «Діла небесні» (1931), «Сотник» (1939), «Наймичка» (1943, обидві – на сюжети поем Тараса Шевченка), «Слава» (1961); музичні комедії «Вій» (1936, 2-а редакція 1945 – комічна опера); балет «Пан Каньовський» (1930); симфонічні твори: ораторія «Дума про дівку-бранку Марусю Богуславку» (1923); симфонічна сюїта «Веснянки» (1924); кантата «Гнів слов'ян» (1941);

драматична симфонічна поема «Петро Конашевич-Сагайдачний» (1944).

Крім того, композитор написав понад 60 камерно-вокальних творів, близько 100 пісень для дітей, зокрема відома його мелодія «Котику сіренький», близько 100 обробок українських авторських народних пісень для різних виконавців. У 30-ті рр. М. Вериківський написав також пісні, романси, музику до кінофільмів «Устим Кармелюк», «Назар Стодоля». Його твори висвітлювали історичне минуле і сучасне життя, малювали яскраві картини народного побуту, розкривали складний внутрішній світ людини. Це було свідченням інтенсивної творчої діяльності композитора (Никитюк, 2006)

Під час війни М. Вериківський створив цикл пісень і романсів «У дні війни», кантату «Гнів слов'ян», «Думу про матір-Україну», симфонічну поему «Петро Конашевич-Сагайдачний», поему «Чернець».

Після війни Вериківський викладав у Київській консерваторії. З 1946 р. він – професор кафедри теорії музики та композиції. Працюючи в консерваторії, митець продовжував творчу та виконавську роботу, багато сил віддавав вихованню молодих музикантів, завжди залишався вірним своїм принципам і переконанням. Композитор наполягав на тому, що: «істинний художник народжується лише тоді, коли він пізнає, що таке життя, вивчить побут, історію, багатовікову культуру свого народу й інших країн» (Пясковський, 2014).

У кінці 40-х років у країні розпочалася чергова ідеологічна кампанія пошуку «внутрішніх ворогів». Як правило, до цього списку потрапляли саме ті, чия творчість відзначалася нестандартністю, а поведінка – незалежністю. Серед них у 1948 р. були С. Прокоф'єв, Д. Шостакович, Б. Лятошинський. Не оминула така доля й М. Вериківського. Його звинуватили у надмірній творчій увазі до історичної тематики, що нібито свідчило про «небезпеку відриву митця від сучасності, від тих інтересів, якими живе радянський народ». А для композитора сама можливість писати твори на історичну тематику була ковтком свіжого повітря, що розцінювалось владою як «втеча від сучасності». Митця звільнили під обов'язків керівника класу композиції, і з того часу він працював професором та завідувачем кафедри хорового диригування. Із репертуару національних театрів зникла його опера «Наймичка».

Останній період творчості М. Вериківського позначений активною працею над редагуванням власних композицій та творів українських кла-

сиків: М. Лисенка, В. Сокальського, М. Леонтовича.

Активна творча діяльність М. Вериківського тривала більше сорока років і була різнобічною. Однією з найбільш важливих рис його музики була її надзвичайна демократичність. Саме вона принесла велику популярність багатьом його творам, бо робила їх близькими і зрозумілими слухачам. Досягти цього композиторі допомогло глибоке знання рідної для нього народної музики. Чудова обробка народних пісень «Сусідко», «Ой учора із вчора», «Гей зі Львова», «На городі та все білі маки», «Ой дзвони дзвонять», «Котику сіренький» принесла їм велику популярність. За своє життя М. Вериківський написав більше 120 обробок музичного фольклору.

Відомими є його збірки обробок «10 українських народних пісень» (1920), «26 волинських народних пісень» (1934), «П'ять, українських народних пісень» (1942), «10 пісень Закарпатської України» (1945), «Холмська» та «Закарпатська» сюїти, веснянковий цикл «Кровавее колесо», цикл «Пісні різних народів».

Висновки. Творча спадщина М. Вериківського як взірець високохудожньої майстерності залишила помітний слід в історії української музики. Його високопрофесійні твори по праву увійшли до української національної скарбниці і складають сьогодні її вагомий частку.

Композитор особливо близький нам тим, що у своїй музичній та громадській діяльності був митцем нового типу, який поєднав свою творчість із передовими національними ідеями, із долею свого народу. І сьогодні, коли українська музика минулого стає універсальним засобом подолання існуючих соціокультурних проблем і протиріч ХХІ століття, засобом духовного відродження нашого суспільства, ми з вдячністю і шаную згадуємо тих першопроходців, які заклали її міцний фундамент.

Перспективи подальших досліджень. У статті розглянуто окреме коло актуальних питань, пов'язаних із творчою спадщиною композитора. Заявлена тема має широкі можливості для подальшого наукового осмислення й розробки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Вальчук, О. (2003). Народномузична стилістика в композиторській творчості Михайла Вериківського. *Наукові записки. Серія мистецтвознавство. № 2 (11). 78–81. <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23469/1/Valchuk.pdf>*

Герасимова-Персидська, Н.О. (1959). М.І. Вериківський. 96 с. <https://esu.com.ua/article-29241>

Енциклопедія українознавства, (1993). / гол. ред. В.Кубійович. Львів. Т.1. Вериківський М. І. С. 231.

Енциклопедія українознавства, (1993). / гол. ред. В.Кубійович. Львів. Т.5. Музичне товариство ім. М. Леонтовича. С. 166.

Кармазін, А.О. (2021). Національна історія в мистецьких образах як сутність композиторської творчості Михайла Вериківського. [Дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка]. https://sspu.edu.ua/images/2021/docs/dis/dis_9d285.pdf

Клин, В. Л. (2004). Фортепіанна музика. *Історія української музики*, Т. 5. С 310-323.

Королюк, Н. І. (1994). *Корифеї української хорової культури ХХ ст.*. 286 с.

Никитюк, Н. (2006). Музичні традиції Волині в історико-культурологічному контексті. *Київське музикознавство*. Вип. 19. 76–86. https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Никитюк_Наталія_Степанівна

Пархоменко, Л. О. (1992). Хорова творчість. *Історія української музики*. Т. 4. 46-47. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008720>

Пяковський, І. Б. (2014). Музично-теоретичні ідеї Михайла Вериківського. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*. Вип. 112. 52–65. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmnu_2014_112_7

Романишина, Т. А. (1997). Фортепіанні прелюдії М. Вериківського в гармонічній системі Б. Яворського. *Михайло Іванович Вериківський : погляд з 90-х*. С. 51-54.

Торба, О. В. (1997). Хорова творчість М. І. Вериківського в контексті національного стилеутворення. *Михайло Іванович Вериківський : погляд з 90-х*. 27-32.

Торба, О. В. (2004). Слово і музика в хоровому творі. *Київське музикознавство*. Вип. 13. 201-213.

REFERENCES

- Val'chuk, O. (2003). Narodnomuzychna stylistyka v kompozytors'kiy tvorchosti Mykhayla Verykivs'koho [Folk music stylistics in the composer's work of Mykhailo Verikivskyi]. *Naukovi zapysky. Seriya mystetstvoznavstvo*. № 2 (11). 78–81. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/23469/1/Valchuk.pdf> [in Ukrainian]
- Herasymova-Persyds'ka, (1959). M.I.Verykivs'kyy [M. I. Verikivskyi]. 96 s. <https://esu.com.ua/article-29241> [in Ukrainian]
- Entsyklopediya ukrayinoznavstva* (1993). /hol. red. V.Kubiyovych. L'viv. T.1. Verykivs'kyy M. I. [M.I. Verikivskyi] S. 231. [in Ukrainian]
- Entsyklopediya ukrayinoznavstva* (1993). /hol. red. V.Kubiyovych. L'viv. T.5. Muzychne tovarystvo im. M. Leontovycha. [Music Society named after M. Leontovych]. 166. [in Ukrainian]
- Karmazin, A.O. (2021). Natsional'na istoriya v mystets'kykh obrazakh yak sutnist' kompozytors'koyi tvorchosti mykhayla verykivs'koho.[National history in artistic images as the essence of the compositional work of Mykhailo Verikivskyi] [Dys. ... kand. mystetstvoznavstva : 17.00.03, Natsional'na muzychna akademiya Ukrayiny imeni P. I. Chaykovs'koho, Sums'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet imeni A. S. Makarenka] https://sspu.edu.ua/images/2021/docs/dis/dis_9d285.pdf [in Ukrainian]
- Klyn, V. L. (2004). Fortepianna muzyka [Piano music]. *Istoriya ukrayins'koyi muzyky*. T. 5. 310-323. [in Ukrainian]
- Korolyuk, N. I. (1994). *Koryfeyi ukrayins'koyi khorovoyi kul'tury XX* [The luminaries of Ukrainian choral culture XX]. 286 s. [in Ukrainian]
- Nykytyuk, N. (2006). Muzychni tradytsiyi Volyni v istoryko-kul'turolohichnomu konteksti [Musical traditions of Volyn in the historical and cultural context]. *Kyyivs'ke muzykoznavstvo*. Vyp. 19. 76–86 https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Никитюк_Наталія_Степанівна [in Ukrainian]
- Parkhomenko, L. O. (1992). Khorova tvorchist' [Choral creativity]. *Istoriya ukrayins'koyi muzyky*. T. 4. 46-47. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008720> [in Ukrainian]
- Pyaskovs'kyy, I. B. (2014). Muzychno-teoretychni ideyi Mykhayla Verykivs'koho. [Musical-theoretical ideas of Mykhailo Verikivskyi]. *Scientific Bulletin of the P.I. Tchaikovsky National Academy of Music of Ukraine*, vol. 112, 52–65. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnmau_2014_112_7 [in Ukrainian]
- Romanyshyna, T. A. (1997). Fortepianni prelyudiyi M. Verykivs'koho v harmonichniy systemi B. Yavors'koho [Piano preludes by M. Verikivskyi in the harmonic system of B. Yavorskyi]. *Mykhaylo Ivanovych Verykivs'kyy : pohlyad z 90-kh*. 51-54. [in Ukrainian]
- Torba, O. V. (1997). Khorova tvorchist' M. I. Verykivs'koho v konteksti natsional'noho styleutvorenniya [Choir work of M. I. Verikivskyi in the context of national style formation]. *Mykhaylo Ivanovych Verykivs'kyy : pohlyad z 90-kh*. 27-32. [in Ukrainian]
- Torba, O. V. (2004). *Slovo i muzyka v khorovomu tvori* [Word and music in a choral work]. Vyp. 13. 201-213 [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 23.02.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 21.04.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.03

© *Oleksandr Demjanchuk*

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Methodology of Teaching Arts Disciplines Department, Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko,

Kremenets, Ternopil region, Ukraine

email: demianchukoleksandr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6530-5759>

**LIFE-CREATIVITY OF MYKHAIL VERIKIVSKY:
COMPOSER'S INDIVIDUALITY, IDEOLOGICAL
AND AESTHETIC FEATURES AND STYLISTIC
PECULIARITIES**

The purpose of the article is to highlight the peculiarities of ideological, aesthetic and stylistic searches of M. Verikivskyi's compositional work in the context of general trends in the national musical culture of the first half of the twentieth century. The place and significance of choral art in the works of M. Verikivskyi are revealed.

Methods and methodology. The article is based on an art historical and comparative analysis of the creative personality and multidirectionality of M. Verikivskyi's composing activity, choral creativity and musical and stylistic searches.

The scientific novelty of the article lies in determining the content and form of M. Verikivskyi's compositional creativity and choral activity in the Kremenets period. Attention is paid to the stylistic features of the composer's choral work (democratic, folk, epic, philosophical). The features of the outstanding composer's innovation in the context of the birth of new choral genres (choral monologues, choral reflections, choral humoresques) are considered.

Results. The article presents the content of musical and aesthetic views of the outstanding Ukrainian composer M. Verikivskyi. The interaction of traditions and innovation in the genre varieties of the author's choral works (peasant song folklore and concert choral practice, genre dance choirs and dramatic choral scenes) is investigated.

Keywords: democracy of music, interest to national history, national style forming, piano music, choral works, historical topics, Krememts-Volyn themes, music and aesthetic outlook.

УДК 37.015.31:7

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.04

© **Комаровська Оксана Анатоліївна**
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач лабораторії естетичного ви-
ховання та мистецької освіти Інститу-
ту проблем виховання НАПН України,
Київ, Україна
email: oksana.komarovska@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-3679-9673>

© **Миропольська Наталія Євгенівна**
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник ла-
бораторії естетичного виховання та
мистецької освіти Інституту проблем
виховання НАПН України,
Київ, Україна
email: oksana.komarovska@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-3679-9673>

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Стаття розкриває проблеми сучасної мистецької освіти, серед яких, з одного боку, тенденції естетичного облаштування життя, а, з другого, - некерованість і маніпуляція цим процесом. Розв'язання окресленої наукової проблеми передбачало застосування системного підходу, що дозволило визначити концептуальні домінанти мистецької освіти та охарактеризувати їх. Об'єктивний сутнісний аналіз поглядів науковців у галузі філософії, культурології, педагогіки, музичної педагогіки щодо естетичної складової формування особистості сприяв всебічному розгляду проблеми мистецької освіти та фахової компетентнісної підготовки майбутнього вчителя мистецьких дисциплін. Застосування діяльнісного підходу дало змогу розробити певні рекомендації щодо творчого використання навчального матеріалу в курсі дисципліни «Художня культура» у десятому класі закладів загальної середньої освіти.

Наукова новизна статті полягає у визначенні та характеристики концептуальних векторів розвитку сучасної мистецької освіти, надано рекомендації щодо креативного використання змісту предмету «Художня культура» (10 клас) у формуванні художньо-естетичної компетентності особистості.

Розкрито проблеми сучасної мистецької освіти, серед яких, з одного боку, тенденції естетичного облаштування життя, а, з другого, - некерованість і маніпуляція цим процесом. Виокремлено концептуальні вектори вибудовування стратегії мистецької освіти і продемонстровано можливості їх реалізації на прикладі навчання предмета «Художня культура» (10 клас). Акцентовується увага на підготовці вчителя. Визначено мистецьку освіту як універсальний естетико-виховний і особистісно-розвивальний складник освіти. Приділено увагу суттєвим показникам фахової компетентності майбутнього педагога мистецьких дисциплін. Виявлено особливості володіння ними педагогічним інструментарієм явищ культури як на рівні естетичних домінант історичного контексту, в якому їх було створено, так і на рівні сучасного звучання. З'ясовано, що оперування механізмами такого діалогу уможливує необхідне нині вивільнення певних кордонів художнього пізнання, пробуджуючи креативність особистості – як учителя, так і учня, що є перспективою досліджень педагогіки мистецтва.

Ключові слова: шкільна мистецька освіта, естетичне виховання, образна модель світу, концептуальні вектори, художня культура.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Актуальність проблеми, зазначеної в назві статті, зумовлена певною екстремальністю історичних обставин сучасності, які провокують дегуманізацію суспільства і культури. Викладач мистецтва, яке фіксує в художніх образах людський досвід в ритмах часу і простору, має акумулювати і програмувати учнів на творчість, що покладено в основу навчальних предметів естетичного циклу. Тому завдання, що комплексно постали перед мистецькою освітою, детермінують посилення уваги до підготовки вчителя мистецьких дисциплін. Але їх розв'язання визначається очевидними і при цьому протилежними соціокультурними тенденціями, які загострюють суперечності у становленні юної особистості.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Праці останніх років у царині естетики як філософії мистецтва доводять, що на початку XXI ст. у світовій соціальній практиці «на перший план виходить естетичний принцип облаштування життя суспільства» (Киященко, 2010, с. 136), що утверджує принципово нове розуміння творчої особистості, формування якої неминуче перетворюється на естетико-виховний процес (І. Зязюн, 2012), М. Киященко, 2010), С. Кримський, 2007). І тому всім системам виховання доведеться перебудовуватися, аби «відповідати сучасним потребам інтелектуально-творчої підготовки нових творців естетичної реальності»: від особистості все більше вимагатиметься здатність виявляти «естетичну насиченість і творчий заряд у будь-якій професії» (Киященко, 2010, с. 129).

З іншого боку, на тлі значущості естетичного чинника всіх сфер життя людина відчуває посилення квазімистецьких впливів, які є педагогічно некерованими при тому, що у свідомості дитини поки не сформувалася здатність диференціювати такі впливи. Спричинено це глобалізаційними процесами й неминучою тотальною інформатизацією суспільства (Кремень (2005). Культурологічні дослідження (Богущий (2014), Стоян (2012)) вказують на негативні «зворотні» наслідки зазначених процесів: зростає небезпека підміни загальнолюдських цінностей цінностями масово-маніпулятивними, банально-розважальними, які легко вкорінюються і перешкоджають розвитку здатності критичної рефлексії в особистості з поки несформованою свідомістю (Стоян (2012). Водночас, найбільш чутливо на будь-які прояви життя реагує мистецтво, бо являє собою

специфічну форму естетичної свідомості. Отже, суспільству, і особливо вчителю, слід розуміти і використовувати об'єктивні спонуки піднесення ролі мистецької освіти, кінцевою метою якої є особистість, здатна творити себе і одночасно виконувати культуротворчу місію в суспільстві.

До мистецької освіти та естетичного виховання завжди була прикута увага вчених, яка останніми десятиліттями значно активізувалась (М. Вовк (2014), О.Дубасенюк (2012), І. Зелена (2010), А. Козир (2012), Л. Масол (2002), О. Михайличенко (2007), Л. Михайлова (2009), А. Соколова (2001), Г. Сотська (2012),)Г. Шевченко (2010), Хуан Цзіншен (2016) та ін.). На часі наукове переосмислення проблемного поля мистецької освіти в системі освіти загалом, а далі – осмислення її місця у процесі становлення особистості, в якому власне естетичне виховання набуває стрижневого значення, що у перспективі зумовлює нові акценти у системі підготовки педагогів мистецтва.

Формулювання цілей та завдань статті.

Мету статті складає пошук відповіді на запитання: на актуалізації яких концептуальних векторів має вибудовуватися сучасна мистецька освіта?

Виклад основного матеріалу.

Орієнтиром є «портрет» випускника школи, готового до входження в суперечливий світ повноцінним суб'єктом власного життя, якому властиві розвинене почуття власної гідності й патріотизму; гордості за здобутки в культурі; мобільність, гнучкість, адаптивність у реагуванні на виклики життєвих ситуацій; інформативна інновативність у поєднанні з креативністю та оптимістичною налаштованістю на життя (І. Бех (2017), В. Кремень (2005), О. Савченко (2009) та ін.). Проектом «Нова українська школа» (2016) прогнозується, що, «здобувши мистецьку освіту, особистість увійде в самостійне життя здатною творчо мислити, продукувати і втілювати оригінальні ідеї; буде обізнаною у світовій мистецькій спадщині і критично сприйматиме та інтерпретуватиме новітні явища; навчиться осмислювати власні емоції від мистецтва й свідомо коригувати свій психологічний стан мистецькими засобами, усвідомлено розширюватиме коло пізнання мистецьких явищ при тому, що відчуватиме потребу керувати власними уподобаннями в мистецтві тощо» (Проект «Нова українська школа», 2016, с.58).

Таким чином, у мистецькій освіті логічно закладено істотний компетентнісний потенціал для виховання «інноваційної» особистості, причому не лише в сучасних предметних і міжпредмет-

них художньо-естетичних компетентностях (що є найближчою метою навчання мистецтву і виховання засобами мистецтва), а й у формуванні життєвих ключових компетентностей через художнє пізнання (за участю авторів статті (Проект «Нова українська школа», 2016, с.58-61). Об'єктивною передумовою реалізації такого потенціалу є природа самого мистецтва як об'єкту опанування і засобу виховання особистості, яка визначає концептуальні вектори вибудовування стратегії мистецької освіти. Вважаємо, що такими взаємозумовленими векторами (домінантами) постають:

- розуміння і використання універсальності мистецтва як об'єкта художнього пізнання;
- системоутворювальна роль мистецької освіти як чинника виховання цілісної особистості;
- відцентрове значення мистецької освіти у формуванні компетентнісної сфери особистості при тому, що всі види мистецької діяльності спрямовуються на культивування її креативності, передусім, через поглиблення мотивації до художнього пізнання в різних видах діяльності.

Як відомо, у загальній середній освіті мистецька галузь представлена уроками музичного та образотворчого мистецтв (початкова та основна школа), у зміст яких інкрустовано інші види: театр (драматичний, оперний, балетний, ляльковий, оперета), кіномистецтво, циркове тощо, а також інтегрованими уроками художньої культури (старша школа), які виконують узагальнюючу функцію. Принциповим як у навчанні мистецтву школярів, так і у підготовці вчителя, є розуміння того, що: а) специфіка мистецтва як засобу виховання й об'єкта опанування полягає в тому, що з усіх форм свідомості лише воно оперує художніми образами, які при кожній зустрічі людини з творами щоразу є неповторним результатом індивідуальної зустрічі з автором, розвиваючи в кожному його унікальне творче «Я»; б) в урок мистецтва вже закладений його виховний потенціал, що впливає з універсальної природи самого мистецтва та унікальності художнього образу як одиниці мислення: утіленню в художньому образі підвладні будь-яка тема і проблема, що хвилюють людину. Кожен твір і мистецтво в цілому постає для людини образною моделлю світу, дозволяючи їй шукати відповіді на будь-яке болюче питання в художніх образах і пізнавати через них світ, одночасно інтерпретуючи його мистецькими засобами.

Відтак, мистецьку освіту слід визначити як універсальну естетико-виховну і особистісно-розвивальну складову освіти, що визначає педаго-

гіку мистецтва також як універсальний чинник цілісного розвитку особистості.

Це спричиняє посилення уваги вчителя до наповнення естетичним змістом також і позаурочного часу підростаючої особистості, що має цілло спонукати дитину до усвідомленого естетико-змістового наповнення власного дозвілля. У зв'язку з цим актуалізується поняття художньо-освітнього простору навчального закладу, персоналізація якого особистістю перетворює її на суб'єкта власного естетичного середовища «за межами» уроку мистецтва. У цьому контексті вагомості набуває підготовка вчителя до організації позаурочних заходів як мистецького, так і позамистецького спрямування із дотриманням принципів художньої драматургії, що потребує активізації практико-орієнтованих досліджень.

Ефективним вбачається таке насичення уроків та позаурочної діяльності мистецьким матеріалом, за якого школярі матимуть можливість обирати для пізнання світу засоби різних мистецтв, зіставляти традиційне і сучасне, звертатися до віддалених географічно та в часі епох і культур тощо. Все це націлює уяву особистості на полікультурний образ світу, виховуючи її суб'єктом мультикультурного діалогу і водночас – спонукаючи до національної самоідентифікації. Саме ця аксіоматична теза потребує особливої уваги вчителя з огляду на результати сучасних культурологічних досліджень. Як зазначає О. Антонюк, однією з суттєвих загроз глобалізації культури є культурна експансія, свого роду «культурна дифузія», яка «руйнує все особливе і самобутнє, нівелює культурні відмінності між народами», тобто може призвести до відчуження народу від своєї культури (О. Антонюк, 2013, с. 74]. Звідси – висновок про актуалізацію ролі мистецької освіти в осмисленні проблем національного виховання, виховання патріотизму як особистісної цінності. Йдеться про діалектику народження цінності міжкультурної взаємодії на основі педагогічного переосмислення механізму «діалогу культур» як одночасної дії зустрічних процесів: загострення етноідентичності, етноунікальності через мистецтво і пошук та прийняття спільних для всіх національних культур цінностей. Ця проблема є нагальною на тлі багатоетнічності української культури, що потребує усвідомлення її такою юною особою.

Актуальності для розуміння ролі мистецької освіти в сучасних реаліях набуває й відома теза О. Потебні (1974) стосовно того, що всякий художній твір є актом пізнання. Сутність художнього

пізнання визначається тим, що сприймання мистецтва базується на переживанні художніх образів. Апелювання художнього пізнання твору (а через нього і Світу) до емоційно-почуттєвої сфери реципієнта змушує його проживати і привласнювати пізнане, отже, спонукає до усвідомлення пережитого і прийняття його як особистісної та естетичної цінності, що є основою його духовної сфери. Емоційне проникнення в художній образ наближує людину до переживання катарсису, радості художнього потрясіння і відкриття. Тому закономірно: чим розвиненішою є емоційна сфера людини, тим вірогідніше, що мистецький твір спровокує у неї катарсичне переживання і змусить через мистецтво осмислювати життя та перетворювати себе. Це рівною мірою стосується і митця, який втілює у створених образах власний внутрішній світ, і реципієнта, який задіює свій внутрішній світ в інтерпретаціях творів. У такий спосіб, духовна сфера людини постає метою виховання мистецтвом і водночас - точкою відліку для художнього пізнання, в підсумку впливаючи на соціум у цілому і потребуючи визначення педагогічних механізмів навчання мистецькій саморефлексії як пізнання власного «Я» через спілкування з творами.

Як засвідчують дослідження психології творчості і психології мистецтва (І. Бех (2017) та ін.), переживання й осмислення художнього твору охоплює людину цілісно, залучаючи одночасно її емоції, відчуття, почуття, сприйняття, переживання, уяву, фантазування, асоціювання, розуміння, пам'ять, увагу, моторику, волю тощо. Тому в системі роботи сучасної школи через залучення до сприймання мистецтва і мистецької творчості має оптимально здійснюватися виховання в його різних напрямках – морально-етичному, національно-патріотичному, фізичному, громадянському, екологічному, трудовому. Спрямовуючи розвивати емоційно-чуттєву сферу, мистецька освіта через залучення до художньої творчості розвиває не лише мистецькі здібності дитини, а й розкриває здібності в усіх інших сферах життєтворчості, змушує «проживати» знання з цих сфер, отже сприяє інтелектуальному розвитку й утворенню системи ціннісних орієнтацій загалом.

Саме мистецька освіта, спираючись на розвиток художньої емпатії, здатна збалансовувати процес творення людиною власного життя і включення у культуротворення в цілому. Отже, логічно, що одним з істотних складників мистецької педагогіки постає естетизація навчально-вихов-

ного процесу школи, яка передбачає перетворення учня на суб'єкта виховного середовища, що зумовлює естетизацію ним свого мислення (за влучним визначенням М. Мамардашвілі) і потребує розроблення специфічних естетико-виховних технологій, які дотичні до освітнього процесу загалом (Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва, 2013).

Орієнтування на цілісність актуалізується й у зв'язку із запобіганням негативним аспектам «кліпового мислення», або кліп-культури. Хоча вперше про цей феномен («мозаїчність» мислення) вчені заговорили півстоліття тому (А. Моль, Е. Тоффлер), проблема гостро постала в педагогіці мистецтва переважно стосовно сьогоденних підлітків, чия свідомість є «всеядною», а критичність мислення перебуває на стадії «ліплення». Поширеним проявом є утворення у свідомості образу дійсності з уривків вражень: швидкість зміни інформаційних імпульсів, які надходять окремими «спалахами» і «скалками», призводить до того, що людина не встигає пережити і привласнити інформацію як цінність, відрефлексувати її, але формує свого роду звичку до такої інформації, в тому числі низького художнього рівня. Реалії такі, що неврахування як домінуючої і системно поданої естетико-нормативної функції на предметах естетичного циклу не дозволяє привласнювати пізнане, не спонукає до усвідомлення пережитого і прийняття його як особистісної та естетичної цінності. І тому, наприклад, творчість В. Шекспіра і Б. Шоу більша частина учнів пов'язують із США, М. Гоголя – тільки з Росією; плутають М. Куліша і П. Куліша, приписуючи першому роман «Чорна рада», а другому п'єси «Мина Мазайло» і «Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого. Такий катастрофічний стан (дослідження проведено нами навесні 2017 р.) зводить до мінімуму можливості виховання засобами мистецтва людини, здатної до саморозгортання і розвивального нарощення знань, думок, почуттів.

З «кліповістю» пов'язаний й інший аспект сучасних соціокультурних процесів, а отже – викликів, який озвучила К. Станіславська: «Людина ХХ - поч. ХХІ ст. фактично є суб'єктом візуальної репрезентації, проживаючи своє життя в атмосфері тотальної візуалізації і відчуваючи себе то актором, то глядачем. І саме її здатність бути глядачем культивується світом сучасної культіндустрії, що перетворює навколишній простір на калейдоскоп видовищ. Видовищні елементи прямо чи опосередковано вийшли на перший план, визначаю-

чи «ціннісну вартість» мистецтва» (Станіславська, 2016, с. 7). Це змушує замислитися про першопричину і наслідок феномену – візуалізацію мислення сучасної людини в цілому, а далі – про небезпеки, які виникають у зв'язку з цим об'єктивним культурним фактом, які також не може не враховувати педагогіка мистецтва, вибудовуючи відповідні педагогічні технології.

Окресливши стисло концептуальні вектори (домінанти) мистецької освіти, продемонструємо зазначене на конкретному прикладі вивчення теми «Художня культура України від найдавніших часів до кінця XVII ст.» у 10 класі (Масол & Миропольська & Гайдамака, 2010), що торкається трьох аспектів театрального мистецтва – ранній обрядовий театр, античний спадок і театр княжої доби. Таке тематичне поєднання залучає учнів до діалогу культур у географічному просторі і часі, діалогу національного і світового; актуалізує усвідомлення синтезу театру і зв'язки театру з усіма сферами знання, розкриваючи універсальність мистецтва.

Відомо, що етнічне перебуває в постійному русі і змінах, але зберігає себе в контексті загальнолюдських спільнот. Тому, у змістовій частині підручника цього підрозділу вчитель зможе поглибити саме згаданий вище посил матеріалом про подібну до раннього обрядового театру українців форму давньогрецького мистецтва – триєдину хорею, яка передавала почуття за допомогою звуків, виразних рухів, слів, мелодій і ритму. І якщо у давніх українців у театралізованому дійстві відбився культ богів Дажбога, Велеса, Сварога та інших, то й у Давній Греції такі театралізовані обряди були присвячені Аполлону, Вакху та іншим богам Олімпу (Грушевський, 1991). У такий спосіб, учні усвідомлюють, що ці умовно-символічні дійства несуть загальнокультурну компоненту, засновану на прасимволі культури – універсальному концепті, який охоплює збіг у ціннісних орієнтуваннях. У нашому випадку одне певне явище концентрує типове.

Звідси природним буде перехід до другого аспекту висвітлення теми – античний театральний спадок кінця VII - поч. VI ст. до н.е.: освоєння інформативного матеріалу про чорноморські грецькі колонії: Ольвію, Херсонес, Теодосію, Пантікапею, в театрах яких грали «Іфігенію в Тавриді» Евріпіда, «Скіфів» Софокла та інші п'єси відомих грецьких драматургів, скеровується на емоційне усвідомлення учнями власної причетності до них. Адже, Ольвія (теперішній Очаківський р-н

Миколаївської обл.) і Херсонес (р-н сучасного Севастополя) були великими містами з брукованими вулицями, великими театрами, храмами, стадіонами, громадськими і житловими будівлями. В Ольвії «були вчені, письменники, була розвинена місцева промисловість». Ольвія карбувала власну монету (Полонська-Василенко, 1992, с. 57]. Емоційність пізнання учнів поглибить пропозиція постановки драматичної сцени Лесі Українки «Іфігенія в Тавриді», присвячена за давньогрецькою міфологією дочці царя Агамемнона.

Панорамне (узагальнювальне) представлення третього аспекту (театру княжої доби) спрямовується на найповніше врахування уподобань учнів. Так, наприклад, п'єса І. Кочерги «Ярослав Мудрий», що за сучасним звучанням підкреслює діалог епох у контексті вітчизняної культури, присвячена правлінню Ярослава, коли «оформлюється остаточно церковна справа», завдано «печенігам жорсткої поразки» і коли на «побойовище збудував Ярослав храм святої Софії», почало «розвиватися красне письменство, переклади та оригінальна література», а «на Подолі розташувалося торговельно-промислове місто, де жили ремісники, була пристань, де причалювали торговельні судна» (Полонська-Василенко, 1992, с. 124-133).

Залучення до практичної діяльності, на основі якої активізується емоційно-почуттєва сфера, оптимізується здобуття і привласнення знання як цінності, логічно відбувається, наприклад, через співпрацю декількох «рольових» груп, що утворюються за уподобаннями і бажаннями учнів: «історики» готуватимуть розповідь про попередника Ярослава Мудрого - Володимира (980-1015) – творця найбільшої в Європі держави, часи якого «були кульмінаційною точкою процесу будови давньої Київської держави» (Грушевський, 1991, с. 12], велич Києва, прийняття християнства; розповідь про правління Ярослава Мудрого (1019-1054) висвітлить значення обрання митрополитом українця Іларіона, появу монастирів і чернецтва в Києві, заснування Печерського монастиря, школи при монастирях і церквах, храму Софії (мозаїки, фрески, мармур), появу на Русі освічених людей (Іларіон, Нестор, Никон), політичне значення міжнародних шлюбних угод дітей Ярослава. «Літературознавці», готуючи оповідь про життя і творчість І. Кочерги (1881-1952 рр.), зосередять увагу на сучасному забарвленні основної ідеї автора п'єси - боротьба за мирне процвітання Київської Русі: події п'єси охоплюють шість років княжіння 1030-1036 рр., коли Ярослав зупинив міжусобні розбра-

ти і відбив атаки печенігів. Як афоризм звучать у Ярослава Мудрого слова Іларіона з «Слова про закон і благодать»: «Раніш закон, а потім благодать».

«Театрознавці» досліджуватимуть інформацію про постановки «Ярослава Мудрого» в Україні (Харків, Житомир, Київ та ін.), в Білорусі (відкриття у 1954 р. Могильовського драматичного театру п'єсою «Ярослав Мудрий») тощо, постановників і виконавців, ілюструючи розповіді уривками з радіо записів спектаклів («Театр у мікрофона»), переглядом фрагментів опер «Ярослав Мудрий» Ю. Мейтуса і Г. Майбороди.

«Сценографи» виготовлятимуть елементи характерного для XI-XII століть інтер'єру або екстер'єру, одночасно пізнаючи їхні особливості (церковна баня, хрест, вежа, лампади, начиння, оздоблення фресок, орнаментальний розпис на скринях, обкладинки книжок тощо). Група з музичного оформлення орієнтуватиметься на ремарки І. Кочерги щодо «звуків» п'єси (церковні дзвони, звук ручного дзвоника, шум битви, сурми); з одночасним осмисленим зануренням у музику К. Данькевича до вистави, опер Ю. Мейтуса або Г. Майбороди. Подібне колективне освоєння п'єси сприятиме втіленню сценічного задуму акторами, на «плечах» яких передача почуттів патріотизму і любові, закладених у монологах і діалогах персонажів видатних історичних постатей нашого героїчного минулого.

Позитивом такої роботи над уривками з п'єси є міжпредметні зв'язки. Показ вистави старшокласниками перед аудиторією підлітків буде дієвим як художнє висвітлення матеріалу з курсу історії України. Можна з впевненістю сказати: якщо освоєння тем «Пригоди у древньому Херсонесі», «Повсякденне життя за часів Київської Русі», «Найвідоміші храми України» (5 клас) і теми «Київська держава» (Україна Ярослава Мудрого) (7 клас), завдяки театралізованому фокусуванню, апелюватимуть до емоційного проживання учнями суто знанневого компоненту навчального матеріалу, це сприятиме розумінню школярами не лише світогляду, а й способу життя суспільства та особливостей духовного середовища відповідної доби.

Висновки.

Отже, суттєвим показником фахової компетентності майбутнього педагога мистецьких дисциплін є його володіння педагогічним інструментарієм досягнення осмислення учнями явищ культури як на рівні естетичних домінант історичного контексту, в якому їх було створено, так і на рівні сучасного звучання.

Оперування механізмами такого діалогу уможливорює необхідне нині вивільнення певних кордонів художнього пізнання, пробуджуючи креативність особистості – як учителя, так і учня, що є перспективою досліджень педагогіки мистецтва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Антонюк, О. В. (2013). Соціокультурна динаміка українського соціуму в умовах глобалізації. *Часопис Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського*, (1-18), 73-82. <http://surl.li/kfhmq>

Бех, І. Д. (2018). Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. *Початкова школа*, 1, 5-10. <http://surl.li/kfhnk>

Богуцький, Ю. П., & Шейко, В. М. (2014). Реформування науково-освітньої галузі в умовах глобалізаційно-цивілізаційних культурологічних трансформацій сучасного соціуму. *Вісник Харківської державної академії культури*, (43), 4-15.

Вовк, М. П. (2014). XI міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О. П. Рудницької. *Мистецтво та освіта*, (2), 61-63. <https://artedu.com.ua/index.php/adm/issue/view/18>

Грушевський, М. С. (1991). *Історія української літератури*. В 6 т. 9 кн., (Т.1), 392 с. <http://litopys.org.ua/hrushukr/hrushe.htm>

Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник наукових праць (2012). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка., 560 с.

Зелена, І. О. (2010). Педагогічні умови формування естетичного світогляду майбутніх учителів пред-

метів гуманітарного циклу. *Тенденції у загальнопедагогічній підготовці вчителя протягом XX століття*, 103 с. <http://surl.li/kfiqs>

Зеленська, Л. Д., & Саакова, С. О. (2019). Нова українська школа – стан та перспективи. *Імідж сучасного педагога*, (1(184)), 5–7. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1\(184\)-5-7](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1(184)-5-7)

Зязюн, І. А. (2012). Естетичні регулятиви педагогічної майстерності. *Естетичне виховання дітей та молоді: теорія, практика, перспективи розвитку*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 14–22

Козир, А. В. (2012). Педагогічні умови формування професійної майстерності викладачів мистецьких дисциплін. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка зб. наук праць Луганськ, П*, (11 (246)), 11-17.

Комаровська, О., Масол, Л., & Миропольська, Н. (2013). *Естетизація навчально-виховного процесу в основній школі засобами мистецтва*. Імекс-ЛТД./, 160 с. https://lib.iitta.gov.ua/1818/1/Естетизація_навчально-виховного_процесу_в_основній_школі_засобами_мистецтва.PDF

Кремень, В. Г., Луговий, В. І., & Саух, П. Ю. (2020). Освіта і наука — основа інноваційного людського розвитку: пропозиції напн україни до стратегії людського розвитку. *Вісник національної академії педагогічних наук україни*, 2(2), 1-5. <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2020-2-2-14-3>

Кремень, В.Г. (2005). Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. Київ: Грамота.

Масол, Л. М. (2002). Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Шкільний світ*. (9). 1-15.

Михайличенко, О. В. (2007). Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретроспективно-теоретичний аспект): монографія. Суми: ВАТ «Сумська обласна друкарня», видавництво «Козацький вал», 356.

Михайлова, Л. М. (2009). Естетичне виховання молоді: компетентнісний підхід. *Вісник національного технічного університету України: Філософія. Психологія. Педагогіка*, (1), 158-162.

Полонська-Василенко, Н. (1992). *Історія України в 2 томах* (retrokniga.com), Либідь, 1200 с. <https://retrokniga.com/obshhestvennye-i-gumanitarnye-nauki/history/polonska-vasilenko-n-istoriya-ukraini-v-2-tomakh>

Потебня, О. О (1974). *Естетика і поетика слова*. https://shron3.chtyvo.org.ua/Potebnia_Oleksandr/Estetyka_i_poetyka_slova.pdf?

Савченко, О. Я. (2007). *Виховний потенціал початкової освіти*. К.: СПД «Цудзинович ТІ, 76-86.

Соколова, А. В. (2001). Формування естетичної культури особистості в науково-педагогічній та творчій спадщині Я.А. Мамонтова. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/be93d3b6-383b-4648-a456-23cdfc65b34f>

Сотська, Г. І. (2012). Технологія формування естетичної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в педагогічних університетах. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 2(6), 106-114.

Станіславська, К. І. (2016). *Мистецько-видовищні форми сучасної культури*. 353с. <http://ir.knutkt.edu.ua/handle/123456789/539>

Стоян, С. П. (2012). Сучасне мистецтво в контексті глобалізації. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*, (XXI). <http://surl.li/kfjct>

Хуан Цзіншен. (2016). Естетичний світогляд у системі професійної компетентності учителя образотворчого мистецтва. *Гуманітарні науки сьогодні : обговорення актуальних проблем*, 40-43.

REFERENCES

Antonyuk, O. V. (2013). Sotsiokul'turna dynamika ukrayins'koho sotsiumu v umovakh hlobalizatsiyi [Socio-cultural dynamics of Ukrainian society in the conditions of globalization.]. *Chasopys Natsional'noyi muzychnoyi akademiyi Ukrayiny im. P.I. Chaykovs'koho*, (1-18), 73-82. <http://surl.li/kfhmq> [in Ukrainian]

Bekh, I. D. (2018). Komponentna model' skhodzhennya zrostayuchoyi osobystosti do dukhovnykh tsinnostey [A component model of the ascent of a growing personality to spiritual values]. *Pochatkova shkola*, 1, 5-10. <http://surl.li/kfhnk> [in Ukrainian]

Bohuts'kyi, YU. P., & Sheyko, V. M. (2014). Reformuvannya naukovo-osvitn'oyi haluzi v umovakh hlobalizatsiyno-tsyvilizatsiynykh kul'turolohichnykh transformatsiy suchasnoho sotsiumu [Reforming the scientific and educational industry in the conditions of globalization and civilization cultural transformations of modern society]. *Visnyk Kharkivs'koyi derzhavnoyi akademiyi kul'tury*, (43), 4-15. [in Ukrainian]

Vovk, M. P. (2014). KHI mizhnarodni pedahohichno-mystets'ki chytannya pam'yati profesora O. P. Rudnyts'koyi [11th International Pedagogical and Artistic Readings in Memory of Professor O. P. Rudnytska]. *Mystetstvo ta osvita*, (2), 61-63. <https://artedu.com.ua/index.php/adm/issue/view/18> [in Ukrainian]

Hrushevs'kyi, M. S. (1991). *Istoriya ukrayins'koyi literatury* [History of Ukrainian literature]. V 6 t. 9 kn., (T.1), 392 s. <http://litopys.org.ua/hrushukr/hrushe.htm> [in Ukrainian]

Estetychne vykhovannya ditey ta molodi: teoriya, praktyka, perspektyvy rozvytku: zbirnyk naukovykh prats' (2012) [Aesthetic education of children and youth: theory, practice, development prospects: collection of scientific works]. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka., 560 s. [in Ukrainian]

Zelena, I. O. (2010). Pedahohichni umovy formuvannya estetychnoho svitohlyadu maybutnikh uchyteliv predmetiv humanitarnoho tsyklu [Pedagogical conditions for the formation of the aesthetic outlook of future teachers of humanitarian subjects]. *Tendentsiyi u zahal'nopedahohichnyi pidhotovtsi vchytelya protyahom XXI stolittya*, 103 <http://surl.li/kfiqs> [in Ukrainian]

Zelens'ka, L. D., & Saakova, S. O. (2019). Nova ukrayins'ka shkola – stan ta perspektyvy [The new Ukrainian school - state and prospects]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, (1(184)), 5–7. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1\(184\)-5-7](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1(184)-5-7) [in Ukrainian]

Zyazyun, I. A. (2012). Estetychni rehulyatyvy pedahohichnoyi maysternosti [Aesthetic regulations of pedagogical skills]. *Estetychne vykhovannya ditey ta molodi: teoriya, praktyka, perspektyvy rozvytku*. Zhytomyr: Vyd-vo ZHDU im. I. Franka, 14–22 [in Ukrainian]

Kozyr, A. V. (2012). Pedahohichni umovy formuvannya profesiynoyi maysternosti vykladachiv mystets'kykh dystsyplin [Pedagogical conditions for the formation of professional skills of art teachers]. *Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka zb. nauk prats' Luhans'k*, II, (11 (246)), 11-17. [in Ukrainian]

Komarovs'ka, O., Masol, L., & Myropol's'ka, N. (2013). *Estetyzatsiya navchal'no-vykhovnoho protsesu v osnovniy shkoli zasobamy mystetstva* [Aestheticization of the educational process in primary school by means of art]. Imeks-LTD./, 160 s. https://lib.iitta.gov.ua/1818/1/Estetyzatsiya_navchal'no-vykhovnoho_protsesu_v_osnovniy_shkoli_zasobamy_mystetstva.PDF [in Ukrainian]

Kremen', V. H., Luhovyy, V. I., & Saukh, P. YU. (2020). Osvita i nauka — osnova innovatsiynoho lyuds'koho rozvytku: propozytsiyi napn ukrayiny do stratehiyi lyuds'koho rozvytku [Education and science are the basis of innovative human development: the proposals of the National People's Congress of Ukraine to the strategy of human development]. *Visnyk natsional'noyi akademiyi pedahohichnykh nauk ukrayiny*, 2(2), 1-5. <https://doi.org/10.37472/2707-305x-2020-2-2-14-3> [in Ukrainian]

Kremen', V.H. (2005). *Osvita i nauka v Ukrayini – innovatsiyini aspekty. Stratehiya. Realizatsiya. Rezul'taty* [Education and science in Ukraine - innovative aspects]. Kyiv: Hramota. [in Ukrainian]

Masol, L. M. (2002). Kontseptsiya khudozhn'o-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahal'noosvitnikh

navchal'nykh zakladakh [The concept of artistic and aesthetic education of students in general educational institutions]. *Shkil'nyy svit*. (9). 1-15. [in Ukrainian]

Mykhaylychenko, O. V. (2007). *Muzychno-estetychne vykhovannya ditey ta molodi v Ukrayini (retrospektyvno-teoretychnyy aspekt): monohrafiya* [Musical and aesthetic education of children and youth in Ukraine (retrospective and theoretical aspect): monograph]. Sumy: VAT «Sums'ka oblasna drukarnya», vydavnytstvo «Kozats'kyy val, 356. [in Ukrainian]

Mykhaylova, L. M. (2009). *Estetychne vykhovannya molodi: kompetentnisnyy pidkhid* [Aesthetic education of youth: competence approach]. *Visnyk natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrayiny: Filosofiya. Psykholohiya. Pedagogika*, (1), 158-162. [in Ukrainian]

Polons'ka-Vasylenko, N. (1992). *Istoriya Ukrayiny* [History of Ukraine]. Lybid', v 2 tomakh (retrokniga.com), 1200 c. <https://retrokniga.com/obshhestvennye-i-gumanitarnye-nauki/history/polonska-vasilenko-n-istoriya-ukraini-v-2-tomakh> [in Ukrainian]

Polons'ka-Vasylenko, N. Potebnya, O. O (1974). *Estetyka i poetyka slova* [Aesthetics and poetics of the word]. https://shron3.chtyvo.org.ua/Potebnia_Oleksandr/Estetyka_i_poetyka_slova.pdf? [in Ukrainian]

Savchenko, O. YA. (2007). *Vykhovnyy potentsial pochatkovoyi osvity* [Educational potential of primary education]. K.: SPD «Tsudzynovych TI, 76-86. [in Ukrainian]

Sokolova, A. V. (2001). *Formuvannya estetychnoyi kul'tury osobystosti v naukovopedagogichniy ta tvorchiy spadshchyni YA.A. Mamontova* [The formation of the aesthetic culture of the individual in the scientific-pedagogical and creative heritage of Ya.A. Mamontov]. <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/be93d3b6-383b-4648-a456-23cdfc65b34f> [in Ukrainian]

Sots'ka, H. I. (2012). *Tekhnolohiya formuvannya estetychnoyi kul'tury maybutn'oho vchytelya obrazotvorchoho mystetstva v pedagogichnykh universytetakh* [The technology of forming the aesthetic culture of the future teacher of fine arts in pedagogical universities]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelya*, 2(6), 106-114. [in Ukrainian]

Stanislavs'ka, K. I. (2016). *Mystets'ko-vydovyshchni formy suchasnoyi kul'tury* [Artistic and performing forms of modern culture]. 353s. <http://ir.knutkt.edu.ua/handle/123456789/539> [in Ukrainian]

Stoyan, S. P. (2012). *Suchasne mystetstvo v konteksti hlobalizatsiyi* [Modern art in the context of globalization]. *Aktual'ni problemy istoriyi, teorii ta praktyky khudozhn'oyi kul'tury*, (XXI). <http://surl.li/kfjct> [in Ukrainian]

Khuan Tszinshen. (2016). *Estetychnyy svitohlyad u systemi profesiynoyi kompetentnosti uchytelya obrazotvorchoho mystetstva* [Aesthetic worldview in the system of professional competence of the art teacher]. *Humanitarni nauky s'ohodni : obhovorenyya aktual'nykh problem*, 40-43. [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 23.02.22
Рекомендовано до друку / Accepted: 21.04.2022

DOI 10.34142/27091805.2022.3.01.04

© **Oksana Komarovska**

Doctor of Sciences in Pedagogy, Professor Head of the Laboratory of Artistic and Aesthetic Education of the Institute of Problems on Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

email: oksana.komarovska@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-3679-9673>

© **Natalia Myropolska**

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of Laboratory of Aesthetic Education and Artistic Education of the Institute of Problems of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

email: nataliamyropolska@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-7469-5111>

TO THE PROBLEM OF TEACHER TRAINING IN THE MODERN DIMENSION OF ART EDUCATION

The purpose of the article is to analyze and define the conceptual vectors of the development of modern art education and the specifics of training a competent teacher of art disciplines in this field.

Methods and methodology. The solution of the outlined scientific problem involved the use of a systemic approach, which made it possible to determine the conceptual dominants of art education and characterize them. An objective substantive analysis of the views of scientists in the fields of philosophy, cultural studies, pedagogy, and music pedagogy regarding the aesthetic component of personality formation contributed to a comprehensive consideration of the problem of art education and professional competence training of the future teacher of art disciplines. The application of the activity approach made it possible to develop certain recommendations for the creative use of educational material in the course of the discipline "Artistic culture" in the tenth grade of general secondary education institutions.

The scientific novelty of the article lies in the definition and characteristics of the conceptual vectors of the development of modern art education, recommendations are provided for the creative use of the content of the subject "Artistic culture" (10th grade) in the formation of the artistic and aesthetic competence of the individual.

Results. The problems of modern art education are revealed, among which, on the one hand, trends in the aesthetic arrangement of life, and, on the other hand, uncontrollability and manipulation of this process. The conceptual vectors of building an art education strategy are singled out and the possibilities of their implementation are demonstrated on the example of teaching the subject "Artistic culture" (10th grade). Emphasis is placed on teacher training. Art education is defined as a universal aesthetic-educational and personal-developmental component of education. Attention is paid to essential indicators of the professional competence of the future teacher of art disciplines. The

peculiarities of their possession of the pedagogical tools of cultural phenomena are revealed both at the level of aesthetic dominants of the historical context in which they were created, and at the level of modern sound. It has been found that operating the mechanisms of such a dialogue makes it possible to liberate certain boundaries of artistic knowledge, which is necessary now, awakening the creativity of the individual - both the teacher and the student, which is a perspective of art pedagogy research.

Keywords: school education through art, aesthetic education, image model of the world, conceptual vectors, artistic culture.

Professional Art Education : наук. журн. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди;
[редкол.: О. О. Матвеева (голов. ред.) та ін.]. – Харків. – 2022. – № 3 (1). – 44 с.

Технічний редактор – Фомін В.В.

Дизайн обложки: Владислав Скліаров

Мови видання: українська, англійська.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022

Professional Art Education: Scientific Journal / H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University ;
[editor: Olha Matvieieva (editor in chief) and others]. – Kharkiv. – 2022. – № 3 (1). – 44 p.

Technical editor - Volodymyr Fomin

Cover design: Skliarov Vladyslav

Publication languages: Ukrainian, English.

© H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, 2022

